

**Pécsi Tudományegyetem Illyés Gyula Főiskolai Kar
Szociális Munka és Szociálpolitikai Intézet
Szekszárd**

Törvénytelenségtől a befogadásig

**A házasságon kívül született gyermekek jogi, szociálpolitikai
megítélésének változásai**

**Konzulens oktató:
Varga István
Főiskolai adjunktus**

**Készítette:
Horváth Judit**

**Szekszárd
2010**

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	3
2. Házasságon kívül született gyermekek	5
2.1. A normaszegők	5
2.2. Jogi népszokások és a jog	5
2.3. A törvénytelen gyermekek 1946 előtti jogi megítélése	8
2.4. A házasságon kívül született gyermekek jogállása 1946-ot követően és napjainkban	10
3. A házasságon kívül született gyermek családja	16
3.1. A család	16
3.2. Családi állapot	18
3.3. A család funkcióinak sérülése a házasságon kívül született gyermekek esetében	19
4. A gyermekvállalási magatartás változásai és társadalmi megítélése	22
4.1. A gyermekvállalási magatartás alakulása	22
4.2. Házassodási szokás és termékenység alakulása	23
4.3. A gyermek értéke	25
4.4. A láthatatlan anyák	27
5. A szociálpolitikai kapcsolatok	29
5.1. Szociálpolitikai megközelítések elemzése a házasságon kívül született gyermekek és a gyermeküket egyedülállóként eltartó anyák tekintetében	29
5.2. Nem csak az egyén, a közösség ügye is	31
5.3. Elmélettől a számszerűségig (Családtámogatási ellátások összegének ismertetése az egyedülállóság vonatkozásában)	32
6. Kutatás	35
6.1. A kutatás ismertetése	35
6.2. A kutatás elemzése	36

6.3. A szociális munka és a házasságon kívüli szülések kapcsolata	48
7. Befejezés	49
8. Irodalomjegyzék	51
9. Jogszabályjegyzék	53

1. Bevezetés

Az elmúlt 100 évben a házasságon kívül született gyermekek jogi, társadalmi, és szociálpolitikai megítélése gyökeres változásokat mutat. Az előzőleg törvénytelen jogi státusz megszűnt, a családjog a házassági kapcsolatból született gyermekek jogállásával azonos szintre emelte az ily módon született gyermekeket.

A házassághoz és családhoz való viszony változásait jól tükrözi a házasság nélküli együttélések és a házasságon kívüli szülések számának növekedése. A családi kapcsolatok változásai, azok nyitottabbá válása, a házasság nélküli szabadabb együttélési forma választásának eredményeként a nő felelőssége gyermekvállalás esetén megnő.

Azokra a kérdésekre keresek válaszokat szakdolgozatomban, hogy akár kényszerből, akár éppen akaratlagosan gyermekét párkapcsolat nélkül (vagy tartós párkapcsolat nélkül) eltartó nő a szülést követően, milyen jogi és társadalmi elvárásokkal szembesül, és milyen támogatásokban részesül a szociálpolitikai (családpolitikai) intézkedések révén. A házasságon kívüli szülések esetében melyek azok a családi funkciók, amelyek sérülnek, milyen kompenzációs törekvések mutatkoznak jogi, társadalmi és szociálpolitikai tekintetben. Szakdolgozatomban fel szeretném tárni azt, hogy melyek azok a jogi szabályozások, szociálpolitikai intézkedések, amelyek segítik, vagy éppen korlátozzák a gyermekét egyedül nevelő nő helyzetét, döntéseit a magánéletében és a társadalomban.

Választott témám személyes érintettségemből is fakad. 1995-ben házasságon kívül szültem a fiamat. Átélttem azokat a helyzeteket, amelyek választás elé állítottak anyaként úgy jogi, mint társadalmi megítélés tekintetében. További tapasztalatokat nyertem munkavégzésem során. 1992.02.18.-tól 2000.12.31-ig a Tolna Megyei Egészségbiztosítási Pénztár Családi Pótlék Osztályán végeztem munkámat. 2001.01.01.-től 2006.01.11.-ig pedig a szervezeti rendszer változását követően a Tolna Megyei Területi Államháztartási Hivatal Családi Pótlék Osztályán, (későbbiekben újabb szervezeti változást követően a Magyar Államkincstár Tolna Megyei Igazgatóságának Családtámogatási és Szociális Ellátások Irodáján) dolgoztam családtámogatási ügyintézőként.

Hipotézisem a választott témával kapcsolatban:

Feltételezésem szerint a házasságon kívül született, betöltetlen apai jogállású gyermekek helyzete, társadalmi megítélése nagy mértékben függ az anya társadalmi státuszától és attól, hogy az anya a későbbiekben választ - e újabb együttélési formát.

A gyermek eltartása szempontjából jelentős szerepet kap az a körülmény, hogy az anya milyen mértékben „él” a jog és a szociálpolitika által biztosított lehetőségekkel.

Hipotézisem szerint a rendezetlen családi jogállású gyermekek születésének száma összefügg a párkapcsolati formák változásaival.

2. Házasságon kívül született gyermekek

2.1. A normaszegők

„A normaszegést nevezik devianciának, a normaszegő viselkedést **deviáns viselkedésnek.**”¹ (Kiemelés a szerzőtől.)

Amikor a házasságon kívüli szülést deviáns, normaszegő magatartásnak tekintjük, a társadalmi megítélést vesszük figyelembe, ami a közvélemény megnyilvánulásaiban igen változó képet mutat. A közvélemény tilalmi zónákat jelölt ki, valamint jelzi, mi az, ami megengedett, a közösség részéről elfogadott.²

A házasságon kívüli születések esetében a közvélemény alakulása nagymértékben befolyásolta azt, hogy mi válik társadalmilag elfogadottá, és mi nem. A deviáns viselkedés, ami az ilyen női magatartáshoz vezetett a közvélemény által szankcionált és pellengérré állított pozíciójából a megtűrt pozíciójába helyeződött.³ Írta Tárkány Szücs Ernő 1981-ben.

2.2. Jogi népszokások és a jog

Jogi népszokások (társadalmi megítélés) a házasságon kívül született gyermekek tekintetében

Az előző meghatározásokból adódóan a házasságon kívüli szülés normaszegésnek minősül a néprajzkutatások alapján a következők miatt:

- nem házasságból származó a gyermek,
- társadalmi elismertség hiánya,
- elfogadott társadalmi normáktól való eltérés.

A jelenlegi társadalmi megítélés már nem a merev elzárkózást, megbélyegzést mutatja ezen nők és gyermekeik felé a közvélemény elfogadása, befogadása egy gyors

¹ Andorka Rudolf: Bevezetés a szociológiába, Második javított és bővített kiadás, Szerkesztette: Spéder Zsolt, Osiris Kiadó Budapest, 2006., 598. o.

² Tárkány Szücs Ernő: Magyar jogi népszokások, Gondolat Kiadó, Budapest, 1981., 212. o.

³ Tárkány Szücs Ernő: Magyar jogi népszokások, Gondolat Kiadó, Budapest, 1981., 213. o.

folyamaton ment keresztül a történelmi előzményekhez képest az elmúlt 100 év jogi megítélésének, liberalizálódásának köszönhetően.

Tárkány Szücs Ernő jogi néprajzi kutatásában már a várandós nő és magzata helyzetét, a szülést és az újszülött gyermeket is misztikus, babonákkal teli, „más” állapotban lévőnek tekintették. A közösség részéről mindketten védelmet kaptak, a „más” állapot eltitkolása, a szülés előtt, alatt és azt követően a segítségnyújtás elmulasztása külső személy részéről, és annak elutasítása az anya részéről is bűnnek számított.⁴

„Jogi kereteken kívüli viszonyból jött a világra a házasságon kívüli gyermek.”⁵

A házasságon kívül született gyermekről az apa többnyire tudni sem akart, neveltetése az anyára és az anyai nagyszülőkre hárult.

A házasságon kívül született gyermek jogállásának rendezése a néprajzi kutatások szerint:

- ha a gyermek házasságtörésből született, nem tudta meg minden esetben a férj azt, és sajátjaként nevelte,
- ha a házasságtörésre fény derült, úgy az sokszor a házasság felbomlásához vezetett, a gyermek rendszerint az anyával maradt,
- a férj a mástól született gyermekért helytállt, nevére vette, gondozta, nem különböztette meg a vérszerinti gyermekétől,
- ha az anya férjhez ment, a gyermek helyzete a mostohaapjától függött,
- az anya a gyermekét állami gondozásba adta.⁶

A házasságon kívül született gyermekek kedvezőtlen jogi helyzetét népi elnevezésük is tükrözi:

- „megesött lány magzatja”,
- „zabigyerök”,

⁴ Tárkány Szücs Ernő: Magyar jogi népszokások, Gondolat Kiadó, Budapest, 1981., 119. o.

⁵ Tárkány Szücs Ernő: Magyar jogi népszokások, Gondolat Kiadó, Budapest, 1981., 140. o.

⁶ Tárkány Szücs Ernő: Magyar jogi népszokások, Gondolat Kiadó, Budapest, 1981., 140.-142. o.

- „törvénytelen gyerek”,
- „fattyú”.⁷

Befogadás

„Mater est certa, tartja a régi római mondás. Tehát csak az anya biztos, és ezen alapszanak azok a régi, rendszerint szimbolikus szokások, amelyekkel az apa formálisan is magáénak ismeri el a megszületett gyermeket. Ezzel mintegy befogadta a családjába őt.”⁸

A befogadás az elismerés megnyilatkozása, mellyel az apa újszülött gyermekét magáénak ismeri el.

Hazánkban, tájegységenként más-más módon nyilvánult meg az atyai befogadás, de mindegyik apai cselekedet annak kinyilatkoztatása, hogy a gyermeket hozzátartozóként ismeri el:

- az apa a gyermeket születése után begöngyölte a ködmönébe,
- a bába a gyermeket az apa elé a földre rakta, az apa pedig az ölébe emelte, kalapját egy pillanatra, a gyermek fejére borította,
- az apa az újszülöttet a magasba emelte.⁹

Névadás (keresztelés)

A születéssel kapcsolatos szimbolikus szokások a névadás, keresztelés: „A gyermek társadalmi elismerése, nyilvántartásba vétele a névadással történt.”¹⁰

A névadás hatósági tevékenysége az egyház feladata volt.

Az egyház hatáskörébe tartozott:

- az ünnepélyes névadás, a gyermek keresztvíz alá tartása,
- a név regisztrálása, anyakönyvi bejegyzés.

A házasságon kívül született gyermeket régen csak akkor volt szabad megkeresztelni, ha a szülőanya már elszenvedte az egyházi büntetést.

Az egyházi körben történő névadással további társadalmi következmények jártak. Az anyakönyvbe való bejegyzés nem csak a szülés közhitelű bizonyítéka, de egyúttal az

⁷ Tárkány Szücs Ernő: Magyar jogi népszokások, Gondolat Kiadó, Budapest, 1981., 140. o.

⁸ Tárkány Szücs Ernő: Magyar jogi népszokások, Gondolat Kiadó, Budapest, 1981., 127. o.

⁹ Tárkány Szücs Ernő: Magyar jogi népszokások, Gondolat Kiadó, Budapest, 1981., 127.-128. o.

¹⁰ Tárkány Szücs Ernő: Magyar jogi népszokások, Gondolat Kiadó, Budapest, 1981., 128. o.

egyház tagjainak a névsorát is tartalmazta, tehát aki benne szerepelt azt az egyház hívének, tagjának tekintették.¹¹

A befogadást és a névadást (keresztelést) is azon népszokások közé tartozó aktusnak tartom az előzőek alapján (egyrészt az apa, másrészt a társadalom tekintetében), amelyek a törvényes illetve a törvénytelen gyermeket lényegi elemeiben megkülönböztették. A törvénytelen gyermek esetében az apai befogadás nem történt meg, ezáltal az apa családjának tagjává nem vált, sem pedig az egyház hatáskörébe tartozó névadás, és az ezzel járó anyakönyvezés sem történhetett meg, így a társadalmi elismertsége sem következett be.

2.3. A törvénytelen gyermekek 1946. előtti jogi megítélése

Varga István a törvénytelen gyermekek a két világháború közötti helyzetét és társadalmi mobilitási lehetőségeit elemző kutatásaiban ezeket a gyerekeket „másodrendű állampolgároknak”¹² nevezte.

Másodrendű állampolgárságuk, speciális helyzetük bemutatása:

A római jog alapján:

- nem estek atyai hatalom alá,
- társadalmi helyzetüket az anya, és az anya családjának társadalmi helyzete határozta meg,
- csak az anyai családtól örökölhettek,
- az apa eltartásra sem volt kötelezett.¹³

¹¹ Tárkány Szücs Ernő: Magyar jogi népszokások, Gondolat Kiadó, Budapest, 1981., 128.-131. o.

¹² Varga István: Kísérlet a törvénytelen gyermekek két világháború közötti helyzetének bemutatására Magyarországon, in.: kötő-jelek 2006, Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Társadalomtudományi Kar Szociológia Doktori Iskolájának Évkönyve, Budapest, 2007., 205. o.

¹³ Varga István: Kísérlet a törvénytelen gyermekek két világháború közötti helyzetének bemutatására Magyarországon, in.: kötő-jelek 2006, Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Társadalomtudományi Kar Szociológia Doktori Iskolájának Évkönyve, Budapest, 2007., 205. o.

A középkorban:

- az apának már gondoskodni kellett a gyermekről a keresztény ideológiának megfelelően, de ez korántsem jelentett teljes egyenjogúságot a törvényes gyermekről való gondoskodással.¹⁴

A kiegyezés idején:

- a családjogban nagy szerepet kap az egyes felekezetek külön joga,
- a rokonságnál elsősorban a származás törvényes vagy törvénytelen megkülönböztetéséből indul ki,
- a házasságon kívül született gyermeket törvényesíteni lehet:
 - a szülők utólagos házasságot kötnek (kivéve, ha nemzés házasságtörésben történt),
 - az apa kérésére, királyi kegyelemmel,
 - az előbb felsoroltakon kívül még az örökbefogadás is az atyai hatalom alá kerülés egy formája, és szintén a törvényesítést szolgálta.¹⁵

A családi jog változásai a Tanácsköztársaság idején:

Kísérlet az átfogó rendezésre a házasságon kívül született gyermekek tekintetében is. Rövid életű, de annál radikálisabb változások:

- a Forradalmi Kormányzótanács VII. sz. rendelete (III:25.) kijelenti, amely a házasságon kívül született gyermekek jogállásának rendezésével foglalkozik: a Magyar Tanácsköztársaság törvénytelen gyermeket nem ismer,
- az említett rendelet felszámolja a törvénytelen gyermekekre vonatkozó hátrányos, igazságtalan megkülönböztetést, biztosítja a számunkra:
 - a névviselést,
 - a tartást,
 - a családi pótlékot.¹⁶

¹⁴ Varga István: Kísérlet a törvénytelen gyermekek két világháború közötti helyzetének bemutatására Magyarországon, in.: kötő-jelek 2006., Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Társadalomtudományi Kar Szociológia Doktori Iskolájának Évkönyve, Budapest, 2007., 204. o.

¹⁵ Magyar állam- és jogtörténet, Szerkesztette: Csizmadia Andor, Nemzeti Tankönyvkiadó Budapest, 1995., 400-403. o.

¹⁶ Magyar állam- és jogtörténet, Szerkesztette: Csizmadia Andor, Nemzeti Tankönyvkiadó Budapest, 1995., 507-508. o.

A Horthy-korszak jogrendszerében:

- az anya leánykori vezetéknevét viselik,
- az anya állampolgárságát és vallását követik,
- községi illetőségüket az anya községi illetősége szabja meg (lényeges a szociális ellátáshoz való jutás szempontjából),
- csak az anyától és az anya vérrokonaitól örökölhetnek továbbra is,
- a törvényes gyámjuk az anya, az anya kiskorúsága esetén gyámhatóság rendel ki gyámot,
- a természetes apát a gyermekkel szemben tartásdíj-fizetési kötelezettség terheli,
- az apa a gyermekkel nincs családi kapcsolatban (a rokonság családjogi kapcsolata továbbra is a törvényes származáson alapul),
- a házasságon kívüli gyermek törvényesítése az államfői (kormányzói) kegyelem útján történik,
- 1944:5 tc. lehetővé teszi, hogy az apa a házasságon kívül született gyermekére nevét átruházhassa,
- megalkotják a családbafogadás intézményét, mely nem keletkeztet törvényes öröklést a befogadóval kapcsolatban, elsősorban a kiskorú megfelelő ellátása és nevelése a célja.¹⁷

2.4. A házasságon kívül született gyermekek jogállása 1946-ot követően és napjainkban

„A házasságon kívül született gyermekek 1946-ban nyerték el ugyanazokat a jogokat, amelyek addig csak a házasságból születetteket illették meg. Állapítja meg Varga István a törvénytelen gyermekek két világháború közötti helyzetének bemutatásáról írt tanulmányában.”¹⁸

¹⁷ Varga István: Kísérlet a törvénytelen gyermekek két világháború közötti helyzetének bemutatására Magyarországon, in.: kötő-jelek 2006., Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Társadalomtudományi Kar Szociológia Doktori Iskolájának Évkönyve, Budapest, 2007., 203. o.
Magyar állam- és jogtörténet, Szerkesztette: Csizmadia Andor, Nemzeti Tankönyvkiadó Budapest, 1995., 548-549. o.

¹⁸ Varga István: Kísérlet a törvénytelen gyermekek két világháború közötti helyzetének bemutatására Magyarországon, in.: kötő-jelek 2006., Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Társadalomtudományi Kar Szociológia Doktori Iskolájának Évkönyve, Budapest, 2007., 203. o.

A házasságon kívül született gyermekek jogállásáról szóló 1946. évi XXIX. törvény:

A törvény 1. §-a szerint: „A jelen törvény célja az, hogy az emberi egyenlőség eszméjének szolgálatában a családi jogállás egyenlőségét is a származástól függetlenül az élet minden vonatkozásában minél teljesebben érvényesítse. Ehhez képest **a jelen törvény erejénél fogva a törvényes és törvénytelen származás megkülönböztetése megszűnik.**” (Kiemelés H. J.)

A törvény kiterjed a továbbiakban:

- A vélelmezett fogantatási idő pontos meghatározására.
- A házasságon kívül született gyermek pontos megfogalmazására.
- A házasságon kívül születés bírói megállapítására, szabályozva a bizonyítás terhét.
- A törvény szerint a házasságon kívül született gyermek atyja az:
 - aki a gyermeket teljes hatályú elismerő nyilatkozattal a magáénak ismeri el,
 - akit a bíróság jogerős ítélettel a gyermek atyjának nyilvánított.
- Az elismerő nyilatkozat teljes hatályú többek között:
 - ha a férfi azt személyesen teszi meg,
 - ha a gyermek születése után, vagy akár a születés előtt, de a vélelmezett fogantatási idő alatt, illetőleg ezt követően jön létre,
 - a nyilatkozó és gyermek között legalább 16 év korkülönbség van.
- Nevesíti a törvény az atyai elismerő nyilatkozat megtámadásának lehetséges eseteit.
- Rendelkezik az atyaság bírói megállapításáról. A házasságon kívül született gyermek atyjának a bíróság azt a férfit nyilvánítja:
 - aki az anyával a fogantatási időn belül életközösségre utaló körülmények között huzamosabb időn át együtt élt,
 - az anyával a fogantatási időben huzamosabb időn át nemi viszonyt folytatott,
 - az anyával a fogantatási időben nemileg érintkezett, és alapos következtetést lehet levonni arra, hogy a gyermek az említett nemi érintkezésből származik.

- Az atyaság bírói megállapítását keresettel kérheti:
 - maga az atya,
 - a házasságon kívül született gyermek,
 - a gyermek halálát követően annak ivadéka,
 - a gyermek halála esetén, és ha annak ivadéka nincs, az árvaszéki ügyész,
 - az anya a perben bármelyik fél érdekében mellékbeadványozóként léphet fel, és ebben az esetben a fél jogait gyakorolja.
- A házasságon kívül született gyermek jogállása a törvény szerint mind anyjának, mind atyjának mind pedig ezek rokonainak egyaránt rokona, a rokonság alapján mind a gyermeket, mind a rokonait élők közt és halál esetére úgy illetik jogok, és úgy terhelik kötelezettségek, mintha a gyermek házasságból született volna.
- A törvény nevesíti az utólagos házasságkötés hatásait.
- Az államfői kegyelemmel törvényesítés jogintézményét megszünteti.
- A születési anyakönyvre vonatkozó főbb rendelkezések:
 - az anyakönyv nem tartalmazhatja a házasságon kívüli születésre utaló adatokat,
 - ha az anyakönyvbe a gyermek hároméves koráig (az atyai elismerő nyilatkozat, vagy bírói ítélet, vagy az anya utólagos házasságkötése miatt) nem kerül bejegyzésre, azt hivatalból kell megtenni képzelt apa személyének bejegyzésével, erre az intézkedésre a gyámhivatal jogosult,
 - a képzelt atya családi nevéről az anya legközelebbi ismert atyái férfi elődének családi nevét jegyzi be,
 - a gyermek vallásaként az anya vallása került bejegyzésre,
 - mindezen az anya meghallgatását követően kerül sor.
- Ha külön él a házasságon kívül született gyermek atyja és anyja, a gyermek elhelyezéséről megegyezés hiányában a gyámhatóság dönt.
A gyermek mindkét szülőnél elhelyezhető.
- A házasságon kívül született gyermek tartása:
 - a mérték megállapításánál az atya társadalmi állását és vagyoni, kereseti viszonyát veszik alapul,

- az anya a szüléssel kapcsolatos költségeit is kérheti megtéríteni,
- az anya kártérítést kérhet, ha a férfi a házassági ígéretét szegte meg, és így csábította el a nőt.

A gyermektartás mellett a várandós nő, és a már megszült anya részére is biztosít a törvény költségtérítést az atya részéről:

- a szüléssel kapcsolatos költségek tekintetében, és
- a szülést követő elkerülhetetlenül szükséges kiadások tekintetében.

Nem terheli tartási kötelezettség a férfit, ha a gyermek anyja a kéjelgést a fogantatás idejében keresetszerűen üzte.

A tartásra kötelezett halálával nem szűnik meg a tartási kötelezettség, a tartásra kötelezett örököseit terheli az elhunyt atya hagyatéka erejéig.

- A gyámhatóság eljárása során lehetőség van arra, hogy a gyermek születése előtt az atyaként megnevezett férfi teljes hatályú elismerő nyilatkozatot tegyen az előírt kereteken belül.¹⁹

Az előzőekben bemutatott törvény radikális változásokat hozott mind jogi, mind pedig szociálpolitikai tekintetben.

Jogi szempontból jelentős változás, hogy a gyermek az apával, és annak felmenőivel, és leszármazottaival rokonságba került.

Szociálpolitikai szempontból jelentős az, hogy az anya várandósága alatt már anyagi támogatásban részesülhetett az apától.

Az 1946. évi XXIX. törvényt követően a házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvény (a továbbiakban: Csjt.) az, ami újabb lényegi változásokat eredményezett a házasságon kívül született gyermekek jogállására vonatkozóan.

A Csjt. elsődleges célja szabályozni és védeni a házasság és a család intézményét, biztosítani a nők egyenjogúságát a házasságban és a családi életben, a gyermekek tekintetében, pedig a gyermek védelme az elsődleges, és az ifjúság fejlődésének, nevelésének előmozdítása a szocialista erkölcsi felfogásnak megfelelően.

¹⁹ A házasságon kívül született gyermekek jogállásáról szóló 1946. évi XXIX. törvény 1.§-től 37.§-ig

Az 1952. évi IV. törvény főbb rendelkezései a családi jogállásra vonatkozóan a házasságon kívül született gyermekekre tekintettel:

A Csjt. 36. §-a nevesíti azt, hogy kit kell a házasságon kívül született gyermek apjának tekinteni:

- azt a férfit, aki gyermeket teljes hatályú nyilatkozattal a magáénak ismeri el,
- azt, akit a bíróság jogerős ítélettel a gyermek apjának nyilvánított,
- azt, aki az anyával a gyermek születését követően házasságot köt, a Csjt. 39. §-ban meghatározott előfeltételeknek megfelelően:
 - az anya korábbi házassági köteléke, sem teljes hatályú elismerő nyilatkozat vagy jogerős bírói ítélet alapján nem állapítható meg, hogy ki a gyermek apja, és az apaság megállapítása iránt más férfi ellen per nincs folyamatban,
 - a férj a gyermeknél legalább tizenhat évvel idősebb,
 - a férj a házasságkötéskor a gyermekről tudott, ennek ellenére a házasság megkötését megelőzően az anyakönyvvezető előtt nem jelentette ki, hogy a gyermek nem tőle származik,
 - vita esetén annak bírói megállapítását, hogy az anya utólagos házasságának hatálya a gyermekre kiterjed, a gyermek, a gyermek anyja vagy annak férje kérheti.

A Csjt. 37. §-a szerint a férfi, akitől a gyermek származik a fogantatási idő kezdetétől fogva a gyermeket teljes hatályú nyilatkozattal a magáénak ismerheti el, ha:

- a törvény értelmében nem kell mást a gyermek apjának tekinteni,
- a gyermek legalább 16 évvel fiatalabb, mint a nyilatkozó.

A Csjt. 38. §-a szerint, ha a gyermek apja sem az anya házassági köteléke vagy utólagos házassága, sem teljes hatályú apai elismerés alapján nem állapítható meg, az apaságot bírói úton lehet megállapítani.

A napjainkban hatályos családjogi törvény lényeges tartalmi eleme az előzőeken túl a 2009. január 1.-én, hatályba lépett, a bejegyzett élettársi kapcsolatokról szóló 2007. évi CLXXXIV. törvény alapján a Csjt. 36. §-a (1) és (4) bekezdése szerint: „A gyermek apjának azt kell tekinteni, akivel az anya a fogamzási idő kezdetétől a gyermek születéséig eltelt idő vagy annak legalább egy része alatt házassági kötelékben állott. A házasság érvénytelensége az apaság vélelmét nem érinti. Ha az anya a fogamzási idő

kezdetétől a gyermek születéséig eltelt idő vagy annak egy része alatt nem állt házassági kötelékben, a gyermek apjának kell tekinteni azt a férfit, aki az anyával a fogamzási idő kezdetétől a gyermek születéséig eltelt idő vagy annak egy része alatt a közjegyző által vezetett Élettársi Nyilatkozatok Nyilvántartása által igazolt élettársi kapcsolatban élt.”

A bejegyzett élettársi kapcsolat joghatásait tekintve tehát a gyermek szempontjából rendezettséget, apai jogállásának tisztázottságát jelentheti.

Ha a jogi szabályozást összegezzük 1946-tól napjainkig, megállapíthatjuk, hogy a házasságon kívül született gyermek a törvénytelen státusból áthelyeződött a házasságon belül született gyermek jogi helyzetével megegyező státuszba.

Az apa családjával történő rokoni kapcsolattól az öröklésen át, az apai gondoskodás, kezdetben tartás, majd ezt követően a szülői felügyelet gyakorlásán keresztül egyre inkább az apai felelősségvállalás akár jogi úton történő kikényszeríthetősége, és a kötelezettségeken felül az apai jogok gyakorlásának lehetősége is megmutatkozik.

3. A házasságon kívül született gyermek családja

3.1. A család

A család fogalmának tisztázásával kerülünk közelebb ahhoz, hogy a házasságon kívüli szülést miként határozhatta meg normaszegésként a közvélemény. A család a társadalom alapegysége évszázadokon keresztül annak rendeltetésszerű működése merev, sokszor dogmatikus előírásokkal, szabályokkal fenntartott, „holtodiglan-holtomiglan”, „férfi-nő” kapcsolat, nagy egyházi befolyással, később a politikai eszmékhez alkalmazkodva, sokszor a társadalmi elvárásoknak megfelelő utód számmal (hol „egykét” nevelve, hol három és több gyermeket).

Tárkány Szücs Ernő meghatározása szerint: „A család fogalmán a társadalom zárt, vérségi alapon és házasság (nemi kapcsolat) útján létrejött, társadalmilag elismert és szabályozott, jogilag önálló, elkülönített vagyonnal bíró, tartósan együtt élő csoportját értjük, amelynek végső célja utódok létrehozása, és a felnevelésükhöz szükséges feltételek huzamos biztosítása.”²⁰

Giddens család fogalma szerint: „Gazdasági egységet alkotó egyének csoportja, akik vérségi kapcsolatok, **házasság** vagy örökbefogadás révén kötődnek egymáshoz. A család felnőtt tagjai felelősek a gyermekek felneveléséért. ... a családi kapcsolatok jellege igen nagy változatosságot mutat. A modern társadalomban a család uralkodó formája a **nukleáris család**, de gyakran megtalálhatjuk a **kiterjesztett család** valamilyen típusát is.”²¹ (Kiemelés a szerzőtől.)

„Családnak nevezzük a szociológiában az olyan együtt élő kiscsoportot, amelynek tagjait vagy házassági kapcsolat, vagy **leszármazás**, más szóval **vérségi** (kivételes esetben örökbefogadási) **kapcsolat köti össze.**”²²(Kiemelés H. J.)

²⁰ Tárkány Szücs Ernő: Magyar jogi népszokások, Gondolat Kiadó, Budapest, 1981., 407. o.

²¹ Anthony Giddens: Szociológia, Osiris Kiadó, Budapest, 1995., 697. o.

²² Andorka Rudolf: Bevezetés a szociológiába, Második javított és bővített kiadás, Szerkesztette: Spéder Zsolt, Osiris Kiadó, Budapest, 2006., 394. o.

A statisztika családdefiníciója szerint: "... csak a szülőket (vagy egyedülálló szülőt) és velük együtt élő nem házas gyermekeiket számítja a családhoz. Ennek alapján három családtípust különböztet meg: a házaspárt, a házaspárt gyermekkel, továbbá **egy szülőt gyermekkel**. Ezt szokás családmagnak vagy nukleáris családnak nevezni."²³ (Kiemelés H. J.)

A néprajztudomány családdefiníciója: "... a szociológiánál is tágabb családfogalmat használ: nem csupán az együtt lakó, együtt étkező családtagokat számítja a családhoz, hanem azokat is, akik – bár külön laknak, esetleg külön háztartást vezetnek, sőt külön is gazdálkodnak – egymással szoros kapcsolatban élnek. Továbbá a családhoz számítják a családjukkal együttélő nagyszülőket és más rokonokat."²⁴

A **háztartás típusok** az együtt lakó és megélhetésüket együtt biztosító, költséget, jövedelmüket megosztó emberek csoportját jelentik, akik általában de nem szükségszerűen rokonok. (Kiemelés H. J.)

Ennek megfelelően a háztartás típusok:

- a nukleáris családi háztartások (egy nukleáris család tagjai élnek),
- a kiterjesztett családi háztartások (egy nukleáris család tagjain kívül más, a családmaghoz nem tartozó rokonok),
- több családmagból álló háztartások (több családmag él együtt ugyanazon leszármazók közül),
- olyan háztartások, amelynek tagjai közül senki sem tartozik ugyanazon családmaghoz,
- egyszemélyes háztartás.

A háztartások egy másik tipológiája szerint az jelentős, hogy hány nemzedék tagjai élnek együtt, így megkülönböztetünk egy, két, három és több nemzedék tagjaiból álló háztartásokat.²⁵

²³ Andorka Rudolf: Bevezetés a szociológiába, Második javított és bővített kiadás, Szerkesztette Spéder Zsolt, Osiris Kiadó Budapest, 2006., 394. o.

²⁴ Andorka Rudolf: Bevezetés a szociológiába, Második javított és bővített kiadás, Szerkesztette Spéder Zsolt, Osiris Kiadó Budapest, 2006., 395. o.

²⁵ Andorka Rudolf: Bevezetés a szociológiába, Második javított és bővített kiadás, Szerkesztette Spéder Zsolt, Osiris Kiadó Budapest, 2006., 395. o.

A házasságon kívül született gyermek családja az egyes megközelítések közül bármelyiket magában foglalhatja attól függően, hogy a gyermek eltartásáról gondoskodó anya milyen társadalmi státuszban van, vagy milyen, egymással szorosabb kapcsolatban lévő más nemzedékekkel együtt kényszerül a gyermek eltartásáról gondoskodni.

A család meghatározásán és a háztartás fogalmán túl a **családi értékek változásai** is jelentős mértékben hozzájárulnak ahhoz, hogy a házasságon kívül született gyermeket milyen családi és szűkebb társadalmi környezet veszi körül.

A családi érték tekintetében a magyar társadalom bizonyos fajta liberalizációs folyamatokon ment keresztül. Ha ezt egy folyamatként ábrázoljuk, akkor az egyik végpontként a hagyományos családképet, és a másik végpontként a nyitott, modernebb családi életformákat vázolhatjuk fel.

„Ezt a mindennapi életben valamennyien tapasztalhatjuk. Jó néhány évtizeddel ezelőtt az emberek többnyire még diszkriminatív módon ítélték meg az elváltakat, a „vadházasságban” élőket, a „megesett lányokat”, a „törvénytelen gyerekeket” – ennek ma már alig vannak jelei.”²⁶

3.2. Családi állapot

Befolyásolhatja a házasságon kívül született gyermek családjának milyenségét az is, hogy az anya milyen családi állapotú.

A statisztika négyféle családi állapotot különböztet meg, azonban a szociológiai vizsgálatokban célszerűbb részletesebb kategóriákat megkülönböztetni:

1. nőtlen, hajadon
 - 1.1. egyedül él
 - 1.2. élettárssal él
2. házas
 - 2.1. együtt él házastársával
 - 2.2. külön él házastársától, egyedül él
 - 2.3. külön él házastársától, élettársával él

²⁶ S. Molnár Edit: Családi értékek -magatartások- demográfiai tendenciák, 7. o.
in.:<http://www.c.3.hu/scripta/szazadveg/14/molnar76.htm> Letöltés ideje: 2009.11.16.

3. elvált
 - 3.1. egyedül él
 - 3.2. élettárrsal él
4. özvegy
 - 4.1. egyedül él
 - 4.2. élettárrsal él²⁷

A gyermeket eltartó család szerkezete természetesen nem tekinthető állandónak, a családszerkezet stabilitását (vagy éppen instabilitását) befolyásolhatja a háztartás típusának, a gyermeket eltartó anya családi állapotának változása is.

Ezekre a változásokra mutat rá Boreczky Eleménné a modernitás és család összefüggéséről szóló kutatásában: „A családszerkezeti változások valóban nem mindig állnak szinkronban a családok belső viszonyainak átalakulásával-átrendeződésével, melyek önmagukban is szakaszosak és többrétegűek.”²⁸

A családformák és együttélési minták kutatásában Tóth Olga kutatásai összegzéseként a mai magyar társadalom változásairól a következőkre mutat rá: az utóbbi évtizedekben a családformák és együttélési minták változásainak hátterében a házasság, mint a tradicionális együttélési életforma egyre inkább veszít népszerűségéből, a házassági életkor kitolódása tapasztalható, népszerűsödik az élettársi viszony, mint együttélési forma.²⁹

3.3. A család funkcióinak sérülése a házasságon kívül született gyermekek esetében

Tárkány Szücs Ernő a család fő funkciójaként a társadalom emberutánpótlással való ellátását említi, további részfunkcióként pedig a szexuális, gazdasági,

²⁷ Andorka Rudolf: Bevezetés a szociológiába, Második javított és bővített kiadás, Szerkesztette: Spéder Zsolt, Osiris Kiadó, Budapest, 2006., 397. o.

²⁸ Boreczky Eleménné: Modernitás és család, 4. o., in.: http://www.okta.hu/print?akt_menu=3599
Leöltés ideje: 2010.01.28.

²⁹ Tóth Olga: Családformák és együttélési minták a mai magyar társadalomban, 5.-6. o.
in.: <http://www.tarki.hu/adatbank-h/kutjel/html/a597.html> Letöltés ideje: 2010.08.18.

fajfenntartási és nevelési funkciókat, a termelési funkciót és védelmi, érzelmi, valamint a kulturális és vallási funkciókat sorolja fel.³⁰

Andorka Rudolf a család funkciójaként ötöt sorol fel:

- a termelési,
- a fogyasztási,
- reprodukciós,
- a felnőttek pszichés védelme,
- a gyermekek szocializációja.³¹

Az öt funkció közül az elsők között felsorolt termelési és fogyasztási funkció csökkenése (a családon kívülre tolódó kielégítése) vezethet oda, hogy megerősödhetnek a családtagok közti érzelmek, intimitás iránti szükséglet, melyet a párkapcsolatokban és a családban találhatják meg.³²

A nő pszichés védelme véleményem szerint, a gyermekét egyedülállóként nevelő anya esetében kizárólag a rokonokra, ismerősökre korlátozódik, az intimitás szinte teljes hiányában.

„A szocializáció a társadalomba való beilleszkedés folyamata, ... megtanulunk emberi módon élni és viselkedni.”³³

Az emberi szocializáció, döntően a család kereteiben zajlik. A szülő és gyermek kapcsolata minden későbbi emberi kapcsolat alapja.

A család az a kiscsoport, ami az egyén és a társadalom közti kapocs, értékeket, elvárásokat, szabályokat közvetít az egyén és a társadalom közt.

A gyermeki szocializáció alapja a harmonikus anya - gyermek, apa - gyermek kapcsolat. Ha a szülők együttélésének hiánya miatt ezek a kapcsolatok sérülnek, vagy akár ki sem alakulnak, úgy a gyermek érzelmi fejlődése súlyosan veszélyeztetett.

³⁰ Tárkány Szücs Ernő: Magyar jogi népszokások, Gondolat Kiadó, Budapest, 1981., 408.-409. o.

³¹ Andorka Rudolf: Bevezetés a szociológiába, Második javított és bővített kiadás, Szerkesztette Spéder Zsolt, Osiris Kiadó Budapest, 2006., 399.-398. o.

³² Andorka Rudolf: Bevezetés a szociológiába, Második javított és bővített kiadás, Szerkesztette Spéder Zsolt, Osiris Kiadó Budapest, 2006., 398. o.

³³ Dr. Bagdy Emőke: Családi szocializáció és személyiségzavarok, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2002., 11. o.

Az anya - gyermek kapcsolat sérülésének következtében a gyermek érzelmi kapcsolatai válhatnak deficitessé.³⁴

Az apa - gyermek kontaktus sérülésével viszont az apa demonstratív, normatív, irányító funkciója sérül, minek következtében akár a gyermek antiszociális értékekkel azonosulhat.³⁵

³⁴ Dr. Bagdy Emőke: Családi szocializáció és személyiségzavarok, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2002., 26.-29. o.

³⁵ Dr. Bagdy Emőke: Családi szocializáció és személyiségzavarok, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2002., 62.-63. o.

4. A gyermekvállalási magatartás változásai és társadalmi megítélése

A gyermekvállalás, a családi értékrend milyensége szorosan kapcsolódik az adott család életstílusához, életviteléhez.

Az elemzés során mind a mikro környezet (a család, élettársi, házastársi közösség) mind pedig a makró környezet (lakóközösség, faluközösség, és a társadalom) hatásait is figyelembe kell vennünk egymásra.

4.1 A gyermekvállalási magatartás alakulása

Napjainkban egyre többször felmerülő tény, hogy a család, családi értékrend, a házasság, mint „intézmény” válságban van. Ezzel párhuzamban a gyermekszám csökkenése is erősen mutatkozik, ami 1981-ben kezdődött Magyarországon, azóta is visszafordíthatatlan folyamat a népesség számának abszolút csökkenése.

Ennek okaiként a következőket nevezhetjük meg:

- értékrend változás bekövetkezése,
- individualizáció jeleként az önmegvalósítás abszolutizálása (még nem, vagy nem feltétlenül az önmegvalósítás „tárgya”, „eszköze” a gyermek).

A család, a hagyományos életforma válságának jelei:

- a házasságkötések számának csökkenése,
- az élettársi kapcsolatok elterjedése.³⁶

Pongrácz Tiborné és S. Molnár Edit 1997-ben készült „A gyermekvállalási magatartás alakulása” című tanulmánya szerint ugyan az élettársi kapcsolatok térhódítása nagy mértékű, de ezzel kapcsolatban a népesedési magatartásban még nem következett be hasonló mértékű értékrend változás.

A fiatal felnőttek sem tartják a házasságot elavult intézménynek, inkább azt támogatják, hogy a törvényes és illegitim együttélést a közgondolkodásban is egyenértékű alternatívaként kezeljék.³⁷

³⁶ Pongrácz Tiborné – S. Molnár Edit: A gyermekvállalási magatartás alakulása, 1. o.
in.: [http://www.tarki.hu\(adatbank-h/nok/szerepvalt/ponracz97.html](http://www.tarki.hu(adatbank-h/nok/szerepvalt/ponracz97.html) Letöltés ideje: 2009.11.16

³⁷ Pongrácz Tiborné – S. Molnár Edit: A gyermekvállalási magatartás alakulása, 1. o.
in.: [http://www.tarki.hu\(adatbank-h/nok/szerepvalt/ponracz97.html](http://www.tarki.hu(adatbank-h/nok/szerepvalt/ponracz97.html) Letöltés ideje: 2009.11.16.

Napjainkban a liberális jogalkotói törekvések viszont már gyökeres értékrend változást is vonhatnak magukkal, példa erre a külön neműek közötti élettársi jogviszony bejegyzésének lehetősége.

A házasságon kívül gyermeket szült anyák csoportjánál, aki úgymond „megsértették” a hagyományos értékrend több alapelvét, sem találkozunk határozott elutasítással, a házasság intézményével kapcsolatban.

Pongrácz Tiborné és S. Molnár Edit kutatásaiból kitűnik, hogy a hagyományos életformát előtérbe helyezők körébe tartoznak:

- a fiatalok,
- az iskolázottabbak,
- a vallásosak.

A szabadabb együttélési formát preferálók pedig:

- a középkorúak,
- az iskolázatlanok,
- a nem vallásosak.³⁸

4.2. Házasodási szokás és termékenység alakulása

Kamarás Ferenc: „Családalapítás és gyermekvállalás Európában Kérdések és kérdőjelek” című, 2005-ben készült tanulmányában a házasság válságaként az első meghatározó lépésként a „Hajnal vonal” vonal összeomlását tartja fontosnak.³⁹

(John Hajnal, magyar származású angol demográfus az európai népességet házasodási szokásai szerint két részre osztotta, a Trieszt és Szentpétervár között húzott képzeletbeli vonallal. E szerint a nyugat-európai minta szerint a viszonylag késői életkorban kötött első házasságok, a kelet-európai minta szerint a fiatal korban, és magas arányban kötött első házasságok voltak jellemzőek.) Ez a magatartási minta az 1980-as évekre eltűnik, vagy átrajzolódni látszik (keletebbre való tolódás). Magyarország a keleti magatartási mintából a nyugati minta felé csúszott.⁴⁰

³⁸ Pongrácz Tiborné – S. Molnár Edit: A gyermekvállalási magatartás alakulása, 2. o.
in: <http://www.tarki.hu/adatbank-h/nok/szerepvalt/ponracz97.html> Letöltés ideje: 2009.11.16.

³⁹ Kamarás Ferenc: Családalapítás és gyermekvállalás Európában Kérdések és kérdőjelek, 88. o.
in: <http://www.tarki.hu/adatbank-h/kutjel/pdf/a967.pdf> Letöltés ideje: 2009.11.16.

⁴⁰ Kamarás Ferenc: Családalapítás és gyermekvállalás Európában Kérdések és kérdőjelek, 88. o.
in: <http://www.tarki.hu/adatbank-h/kutjel/pdf/a967.pdf> Letöltés ideje: 2009.11.16.

A házassági magatartás vizsgálatánál használt egyik mutató a nők átlagos életkora az első házasságkötésük idején. Ennek tükrében az a furcsa jelenség tapasztalható a nemzetközi és hazai adatokat figyelembe véve napjainkban, hogy a nyugat-európai országokban magasabb életkorban, de nagyobb intenzitással kötnek meg az első házasságok, mint a rendszerváltó országokban, köztük hazánkban is. A magasabb életkor részben az élettársi kapcsolatokkal magyarázható.

A rendszerváltó országok esetében a házasságkötési kedv visszaesése többek között a súlyos társadalmi és gazdasági krízissel magyarázható, ami lecsapódott és megmutatkozott a demográfiai magatartásokban, egyebek mellett a házassági mozgalom visszaesésében is.⁴¹

„A termékenység csökkenése tehát egy demográfiai válasz a társadalomban végbemenő változásokra, amelyek elsősorban a társadalom alapegységeit, a családokat érintették.”⁴²

A második világháborút követően a termékenységi magatartások jellemzői Magyarországon:

- a fiatalkori házasságkötés a fiatalkori anyasággal járt együtt,
- nem volt jellemző az akaratlagos gyermektelenség,
- mindenki kívánt legalább egy gyermeket,
- általánossá vált a két gyermeces családmódel,
- ritka volt a 30-35 év feletti gyermekvállalás,
- alacsony volt a házasságon kívüli születések aránya.

Az 1980-as években a termékenységi minta már a változás jeleit mutatja. A termékenységi magatartások jellemzői:

- a termékenység továbbra is csökkenő irányba az anyák „öregedésével” jár együtt,
- jellemző az átlagos házasságkötési kor emelkedése,
- nem csak a házas, hanem az összes szülő nő átlagos életkora is emelkedett,

⁴¹ Kamarás Ferenc: Családalapítás és gyermekvállalás Európában Kérdések és kérdőjelek, 91. o.
in: <http://www.tarki.hu/adatbank-h/kutjel/pdf/a967.pdf> Letöltés ideje: 2009.11.16.

⁴² Pongrácz Tiborné – S. Molnár Edit: A gyermekvállalási magatartás alakulása, 2. o.
in: [http://www.tarki.hu\(adatbank-h/nok/szerepvalt/ponracz97.html](http://www.tarki.hu(adatbank-h/nok/szerepvalt/ponracz97.html) Letöltés ideje: 2009.11.16.

- a házasságon kívüli születések aránya főleg ekkortól jelentkezett nagyobb számban, és egyben a fiatalabb, nem házas nők gyermekvállalása játszotta a főbb szerepet.

1990-es évek közepén és végén a termékenységi magatartások jellemzői:

- a házasságon kívüli születések rohamos növekedése,
- igen jellemző a házasságon kívül született gyermekek tekintetében a területi különbségek. Példaként.: 1994-ben Budapesten minden negyedik gyermek házasságon kívül született a házasságon kívül szülések 77%-a hajadon, 20%-a elvált, 3%-a özvegy nőktől származott.
- Magyarországon a rendszerváltó országoktól eltérően viszont nem következett be a születések számának drámai visszaesése. Ennek okai:
 - a magyar lakosság határozott család- és gyermekorientáltsága,
 - az 1995-ig folytatott családpolitika stabilitása.

Napjaink jellemzője:

Az 1980-as években elkezdődött családmódel és a gyermekvállalási magatartás változásain túl a „single-ség” érdekes térhódítása.⁴³

Mit is jelent röviden single-nek lenni?

Azt az életformát jelenti, amiben állandó párkapcsolat nélküli, munkaerőként piacképes, munkában és szabadidőben is aktív, jólétben élő egyedülálló a fiatal férfi, vagy nő.⁴⁴

4.3. A gyermek értéke

A magyar családok életvezetésében meghatározóan a gyermek, a gyermekvállalás, gyermeknevelés értéke dominál. A nagyobb fokú családközpontúság nálunk mindkét nemre jellemző. Nemzetközi viszonyokat figyelembe véve megállapítható, hogy a családcentrikusságot az adott ország szociokulturális jellemzői is befolyásolják.⁴⁵

⁴³ Pongrácz Tiborné – S. Molnár Edit: A gyermekvállalási magatartás alakulása, 2-5. o.
in: <http://www.tarki.hu/adatbank-h/nok/szerepvalt/ponracz97.html> Letöltés ideje: 2009.11.16.

⁴⁴ Utasi Ágnes: Feláldozott kapcsolatok, A magyar szingli, MTA Politikai Tudományok Intézete Budapest, 2004., 15. o.

⁴⁵ Pongrácz Tiborné – S. Molnár Edit: A gyermekvállalási magatartás alakulása, 6. o.
in: <http://www.tarki.hu/adatbank-h/nok/szerepvalt/ponracz97.html> Letöltés ideje: 2009.11.16.

Ebben a vonatkozásban, természetesen nem hagyhatjuk figyelmen kívül napjaink tragikus gazdasági helyzetét, ami nem csak anyagi, hanem „pszichés rombolást” is véghez visz a gyermek értékét tekintve, sokkolva, választási kényszer elé helyezve azokat a szülőket, akik értékrendjüknek megfelelően szeretnének gyermeket vállalni, nevelni.

A nem kívánt terhességekkel kapcsolatban nem csak az egyén döntését, hanem a politika beavatkozását is megfigyelhetjük az életnek ebben az intim szférájába.

A termékenység (ez által a családok) alakulását a születéskorlátozási módszerek ismerete és hatékonysága alapvetően meghatározhatják.

A nem kívánt terhességek elkerülésénél a fogamzásgátló módszerek kiválasztásánál mérlegelésre kerül:

- a fogamzásgátlásra szolgáló eszköz költsége,
- az alkalmazással járó kellemetlenség,
- a terhesség-megszakítás egészséget veszélyeztető hatása,
- anyagi költségek,
- pszichés megterhelés.

Ezek mérlegeléséből adódhat a nem tervezett gyermek megszülése.

A politika „tetten érése” ebben az intim szférában:

- 1952-1955 a „Ratkó-korszak”-ra jellemző alacsony abortusz és magas születés arány.
- 1956-ban feloldották az abortuszra vonatkozó tilalmat, a művi terhesség-megszakítást, a nő kérésére engedélyezték, és az egészségügyi intézményekben elvégezték. Valóságos abortusz-epidémia következett be, az abortuszok száma meghaladta a szülések számát.
- 1973-ban némileg ismét korlátozták az abortuszok számát (háromnál kevesebb gyermekes, házas nők számára kivételes esetben adtak engedélyt ennek elvégzésére).
- 1992-ben a magzati élet védelméről kiadott törvényt széleskörű társadalmi vita előzte meg. Egészségügyi szempontok mellett erkölcsi és vallás erkölcsi megfontolások is előtérbe kerültek.
- 1993-ra az abortuszok száma jelentősen csökkent.

- 1995-ben a családtámogatási rendszer visszafejlesztésének bejelentését követően a művi abortuszok száma ismét jelentős mértékűre emelkedett.
- Napjainkban a művi abortuszok számának további emelkedése arra hívja fel a figyelmet, hogy nem elegendő a fiatal korosztály családtervezési ismereteinek oktatásánál a fogamzásgátlási technikák ismertetése, a művi abortusz egészségügyi következményének bemutatása, hanem foglalkoznunk kell a terhesség-megszakítások megítélésével kapcsolatban kialakult torz értékrend helyreállításával is.⁴⁶

4.4. A láthatatlan anyák

Ők azok, akik a társadalom bocsánatát sosem nyerik el, az emberiség története során mindig megvetés, kiközösítés, megbélyegzés követte őket, ők az újszülött gyermeküket megölő nők.

Az anyává válás biológiai folyamatán keresztül mentek, de sosem váltak anyává.

Ezek a gyermekek ugyan lehet, hogy nem házasságon kívül élő nőktől származnak, de az anya (esetlegesen az apa is tud az anya titkolt állapotáról) tagadása erősebb az elemi ösztönnél, a megtartás, a gondoskodni akarás, az élni hagyás ösztönénél.

A kettősség, az öröklődés, a félelem mind kísérője az anyának a kilenc hónap alatt, a szüléskor, és azt követően.

Senki sem születik a saját újszülött gyermeke gyilkosaként, azzá kell válnia.

Az újszülött gyilkosságot elkövető nők okai a következő kategóriákkal írhatók le:

- a társadalomban meglévő tudati maradványok,
- a társadalmi megbélyegzéssel kapcsolatos szégyenérzet,
- a családi környezet negatív viszonyulása,
- rendezetlen családi háttér, szociális, gazdasági okok,
- kényelmi szempontok,
- az egészségügyi felvilágosítás hiányosságai,
- szerelmi csalódás.

⁴⁶ Pongrácz Tiborné – S. Molnár Edit: A gyermekvállalási magatartás alakulása, 9.-10. o.
in: <http://www.tarki.hu/adatbank-h/nok/szerepvalt/ponracz97.html> Letöltés ideje: 2009.11.16.

Az elkövetés körülményeiről:

- a közhiedelemmel ellentétben a bűncselekményt elkövetők nem leányanyák, többnyire házasságban élő, férjezett nők,
- a partnerkapcsolat, amiben élnek, súlyos kapcsolati és kommunikációs problémákkal küzd,
- a nő magára marad titkával, a felelősség csak reá hárul,
- a bűncselekményt bejelentők többnyire a kórházi személyzet, akiket a nő a szülést követő komplikációkkal keresett fel,
- az elkövetők többnyire szakképzetlenek, munkanélküliek az iskolai végzettségük és foglalkozásuk tekintetében,
- a cselekmény elkövetésekor az elkövetők közül több mint 1/3-nál találkozhatunk valamilyen tudatbeszűkült állapottal.⁴⁷

⁴⁷ Rákár Natália: Az újszülöttgyilkosságokkal kapcsolatos legfontosabb kérdések in.: Ne hagyjuk őket magukra! Megelőzhető az újszülöttgyilkosság, Szerkesztette: Herczog Mária, Család, Gyermek, Ifjúság Egyesület Budapest, 2001., 23.-26. o.

5. A szociálpolitikai kapcsolatok

5.1. Szociálpolitikai megközelítések elemzése a házasságon kívül született gyermekek és a gyermeküket egyedülállóként eltartó anyák tekintetében

A gyermeküket házasságon kívül szülő nők esetében a szociálpolitikai kapcsolatok vonatkozásában kiemelném a családpolitika lényeges elemeként a családtámogatási ellátásokat. Annak ellenére, hogy a családi pótlék univerzális jellege sokszor megkérdőjelezhető (igényléshez kötött, nem a szülés tényével keletkezik az ellátásra való jogosultság), de ez az a leginkább mindenki által igényelhető pénzbeni ellátás, ami a gyermeket eltartó szülők számára támogatást nyújt, és a köztudatban leginkább elterjedt. A családtámogatási ellátások közül előtérbe helyezném a családi állapot szerint nyújtandó magasabb összegű családi pótlékot (a gyermeket eltartó szülő, ha hajadon, nőtlen, özvegy, elvált, vagy házastársától külön él, és élettársa nincs magasabb összegű családi pótlékra jogosult), valamint 2006-tól a jogszabályi változásoknak köszönhetően a fiatalok szülők jogosultságát a családtámogatási ellátásokra.

Amennyiben Zombori Gyula a szociálpolitika alapfogalmairól szóló elemzése szerinti meghatározásokat tekintjük, úgy a leíró közigazgatási felfogást, a funkcionista, és a strukturális közelítést vehetjük a meghatározási kísérlet alapjául.⁴⁸

Ferge Zsuzsa komplex értelmezése szerint a szociálpolitika:

- történelmileg kialakult intézményrendszer,
- kielégít bizonyos, a piaci kapcsolatok révén nem megfelelően kielégíthető szükségleteket,
- az állami elosztás, illetve újraelosztás eszközeivel működik, relatíve önálló, elkülönült rendszerként, illetve intézményrendszerek együtteseként,
- azon szükségletek esetén vállalja az állami felelősséget, amelyek a hatalom politikai-ideológiai elkötelezettségéből következnek: vagy/és amelyeket

⁴⁸ Zombori Gyula: A szociálpolitika alapfogalmai, Hilscher Rezső Szociálpolitikai Egyesület, Budapest, 1997., 17.- 19. o.

társadalmi konfliktusok a hatalomra rákényszerítettek: vagy/és kielégítése a fennálló helyzet megerősítése szempontjából a hatalom érdekének tűnik,

- lehetőség szerint igyekszik a követeléseket a fogyasztás, illetve az elosztás területére korlátozni, sajátos történelmi feltételek és erőviszonyok, illetve nagy társadalmi nyomás esetén azonban teret enged ezen túlmutató, a termelés rendszerére, a társadalmi viszonyok alapját érintő társadalompolitikai követeléseknek, amikor is a fogyasztó ember szükségletei mellett a termelő, cselekvő ember szükségletei is legitim módon közös ügyé válhatnak,
- történelmi jellegéből adódóan határai nem merevek,
- végül: a szociálpolitika az állam és az állampolgárok közötti viszony egyik intézményesülése.⁴⁹

Az előzőekben ismertetett meghatározási kísérletek mind együttesen érvényesülnek a családpolitika és ezen belül a családtámogatási ellátások tekintetében:

- A leíró közigazgatási megközelítés alapján lényeges, hogy a szükségletek kielégítése nem piac jellegű, az állami újraelosztással, redisztribúcióval fedezett. A családtámogatási ellátás a központi költségvetés által finanszírozott ellátás.
- A funkcionalista közelítés vonatkozásában a hangsúly arra helyeződik, hogy a devianciák (esetünkben a már normaszegő magatartásként elemzett házasságon kívüli szülés) okozta társadalmi dezorganizáció enyhítése érdekében a családtámogatási ellátás magasabb összegben történő biztosítása az egyensúly biztosítására szolgáló intézkedés.
- A strukturális megközelítés tekintetében a szükségletek jobb kielégítése érdekében a redisztribúcióból fedezendő ellátás nyújtását befolyásolja a társadalmi csoportok és az állam közti viszony. Amennyiben a dolgozatomban elemzett házasságon kívül gyermeket szült anyákat társadalmi csoportnak tekintjük, akkor a részükről felmerülő szükséglet a gyermek eltartásához állami többlettámogatás iránti igény, az állam az erre a szükségletre adott válasza pedig a családi pótlék magasabb összegben történő nyújtása.⁵⁰

⁴⁹ Ferge Zsuzsa – Várnai Györgyi: Szociálpolitika ma és holnap, Kossuth Könyvkiadó, 1987., 24. o.

⁵⁰ Zombori Gyula: A szociálpolitika alapfogalmai, Hilscher Rezső Szociálpolitikai Egyesület, Budapest, 1997., 17.-19. o.

5.2. Nem csak az egyén, a közösség ügye is

A szociálpolitika, és ezen belül a családtámogatási ellátások és a házasságon kívül született gyermekek további összefüggéseit elemezhetjük a szükségletkielégítés közüggyé tételének vizsgálatával, a folyamat bemutatásával.

Zombori Gyula tanulmányában a közüggyé tétel okaként említi egyrészt a felülről induló kezdeményezést, amikor az állam azért vállalja a közüggyé történő tételt és ez által a közpénzek biztosítását a szükségletek kielégítésére, mert az megfelel a hatalom politikai - ideológiai céljainak, vagy elkötelezettségeinek. Másrészt okként tárja fel a civil társadalom erősödésének hatásaként a civil szerveződések és a hatalom közti alkuk vagy konfliktusok által kikényszerített közüggyé tételt.⁵¹

Pongrácz Tiborné családpolitikai tényekről és véleményekről szóló kutatása szerint:

„... a magyar társadalomban a népesedési kérdések iránti érzékenység egyben gyermekcentrikus beállítottsággal, érzékenységgel párosul, ... ez a tény azért fontos, mert ez a családcentrikus értékrend jelenti, jelentheti azt a pozitív társadalmi befogadó közeget, amely mellett egy gyermekvállalást támogató családpolitika eredményes lehet. A kormány család- és népesedéspolitikai céljainak megvalósítása szempontjából kedvező helyzetben van, hiszen nem kell a lakosságot meggyőzni a gyermekvállalás fontosságáról, pusztán olyan családpolitikát kell kialakítani és megvalósítani, amely lehetővé teszi a családok gyermekszámterveinek realizálását. Nem kevésbé fontos a családpolitikának az a feladata sem, amely a már megszületett gyermekek esetében a gyermeknevelésből fakadó anyagi hátrányokat hivatott mérsékelni.”⁵²

A munkám során (családtámogatási ügyintézőként) különös problémát jelentett a fiatalok szülők családtámogatási ellátásra való jogosultságának hiánya. A még középiskolai, vagy éppen általános iskolai tanulmányokat folytató anyák egészen 2006-ig nem voltak jogosultak a családtámogatási ellátásokra. Kirendelt gyám vehette csak igénybe ezen anyák gyermekei után az ellátást.

⁵¹ Zombori Gyula: A szociálpolitika alapfogalmai, Hilscher Rezső Szociálpolitikai Egyesület, Budapest, 1997., 20. o.

⁵² Pongrácz Tiborné: Családpolitika – tények és vélemények
in.: <http://www.demografia.hu/letoltes/kiadvanyok/Kutjelek/KJ73Ertekek.pdf> , 15. o.
Letöltés ideje: 2010.11.05.

A szükségletek kielégítetlenségét bizonyítja az is, hogy a fiatalos anya a gyermek gondozását, nevelését ugyan ellátta, de jogosultság hiányában családtámogatási ellátást nem kaphatott, ellentétben a nagykorúságot betöltött anyákkal. Nem csak a pénzbeni támogatás forintban kifejezett összege, hanem ezáltal a társadalmi megbecsülés, elismerés is elmaradt a fiatalosok esetében.

A fiatalosként történő szülések számának növekedése miatt, a devianciák okozta társadalmi dezorganizáció enyhítése, a részükre felmerülő szükséglet kielégítése érdekében 2006-tól már ők is jogosultak lehetnek a családtámogatási ellátásra, a családok támogatásáról szóló 1998. évi LXXXIV. törvény 11. § (4) bekezdése értelmében: „ha a kiskorú szülő gyermekének nincs gyámja, vagy ha a tizenhatodik életévét betöltött kiskorú szülő a saját háztartásában nevelt gyermekének gyámjával a házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvény 77. §-ának (2) bekezdése szerint nem él egy háztartásban, a családi pótlékot a kiskorú szülő részére kell megállapítani.”

5.3. Elméletől a számszerűségig (Családtámogatási ellátások összegének ismertetése az egyedülállóság vonatkozásában)

Az elméleti meghatározási kísérleteken túl szeretném röviden ismertetni a családi pótlék összegének alakulását az elmúlt öt évben.

A számszerű tények közlését azért tartom lényegesnek, mert ez által bemutatható, hogy az állam, a szociálpolitikai intézkedései révén ténylegesen milyen szerepet vállal a családi állapot szerint egyedülállóként gyermeket nevelő szülők anyagi terheinek csökkentése érdekében.

Lakner Zoltán a családpolitika rendszerének elemzése során az állami segítő beavatkozás céljaként említi többek között a gyermeknevelés költségeinek részleges átvállalását az állam, a társadalom által, valamint a családok jövedelmi egyenlőtlenségének, szegénységi kockázatának csökkentését.⁵³

⁵³ Lakner Zoltán: A családpolitika rendszere, in.: Esély 2006/6., 100. o.

Mint azt az 1. számú táblázat számadatai is bizonyítják az állami szerepvállalás a gyermeket nevelő családok esetében, a családi pótlék gyermekenkénti összegének változásában, 2007-ig növekedett, viszont 2008 óta a családi pótlék összege változatlan. A későbbiekben bemutatott 8. számú táblázat a gyermekgondozási segély (a továbbiakban: GYES) hasonló mértékű „megtorpanását” reprezentálja. Ez esetben kérdéses a szükséglet kielégülésének megvalósulása, a gyermekvállalásból adódó anyagi hátrányok csökkentése, főleg ha figyelembe vesszük az elmúlt években tapasztalható inflációnövekedést is.

1. táblázat

A családi pótlék összeg változásának bemutatása a családos, illetve a gyermeküket egyedülállóként nevelő szülők esetében, a gyermekszám és a gyermek egészségi állapotának függvényében
(2006-tól 2010-ig, ellátás összege Ft./ hó)

A táblázat számadatai a családok támogatásáról szóló 1998. évi LXXXIV. törvény tárgy évben érvényes ellátás összegeit tartalmazzák

	A családi pótlék összege 2006-ban	A családi pótlék összege 2007-ben	A családi pótlék összege 2008-ban	A családi pótlék összege 2009-ben	A családi pótlék összege 2010-ben
Egy gyermekes család esetén	11 000	11 700	12 200	12 200	12 200
Egy gyermeket nevelő egyedülálló esetén	12 000	12 700	13 700	13 700	13 700
Kétgyermekes család esetén gyermekenként	12 000	12 700	13 300	13 300	13 300
Két gyermeket nevelő egyedülálló esetén gyermekenként	13 000	13 800	14 800	14 800	14 800
Három, vagy több gyermeket nevelő család esetén gyermekenként	14 000	14 900	16 000	16 000	16 000
Három vagy több gyermeket nevelő egyedülálló esetén gyermekenként	15 000	15 900	17 000	17 000	17 000
Tartósan beteg, illetve súlyosan fogyatékos gyermeket nevelő család esetén gyermekenként	21 000	22 300	23 300	23 300	23 300
Tartósan beteg, illetve súlyosan fogyatékos gyermeket nevelő egyedülálló esetén gyermekenként	23 000	24 400	25 900	25 900	25 900

Összefoglalva, a házasságon kívüli szülések és a szociálpolitikai, családpolitikai összefüggések vizsgálatával kapcsolatban megállapíthatjuk, hogy a gyermeküket egyedülállóként eltartó szülők számára a gyermekneveléssel kapcsolatos anyagi

szükségeik kielégítésére az állam a családtámogatási ellátásokat, ezen belül is a családi pótlékot és a GYES-t eszközként használja.

Részben a társadalmi súrlódások csökkentésére, részben demográfiai okokból fakadóan ösztönzésként, a pozitív népesedési folyamatok befolyásolásáért, az éppen aktuális politikai-ideológiai célok megvalósítása érdekében.

Az 1998 óta tartó, a családtámogatási rendszerben zajló változások során az egyedülállóként gyermeket eltartó szülők pozitív diszkriminációt élveznek, magasabb összegű (kiegészített) családi pótlékban részesülnek. A családi pótlék összege viszont nem szolgálhat, és nem is szolgál (csak egy eszköz) az egy szülő családok anyagi terheinek teljes mértékű kompenzálására.

Az állami szerepvállalás mértéke függ a központosított elvonás és újraelosztás lehetőségeitől, melynek határait nagymértékben befolyásolja az éppen aktuális gazdasági környezet.

6. Kutatás

A gyermeküket házasságon kívül szülő nők családpolitikai kapcsolatainak elemzésével összefüggésben a legszélesebb körben ismert pénzbeni ellátásokat, a családi pótlék és a GYES ellátásokat elemeztem a kutatásom során.

6.1. A kutatás ismertetése

Kutatásomat a Magyar Államkincstár Dél-dunántúli Regionális Igazgatóság Családtámogatási és Szociális Ellátások Irodáján végeztem, valamint az adatgyűjtést az említett régió Számítástechnikai Irodáján folytattam.

Kutatásom területi hatálya Tolna megyére, időbeli hatálya 2005-től 2009-ig terjedt. Az adatgyűjtés során a Dél-dunántúli régió (Baranya, Somogy és Tolna megye) családi pótlékban és gyermekgondozási segélyben részesülők adatait vizsgáltam.

A kutatásom személyi hatálya kiterjedt a Tolna megyében családi pótlék és gyermekgondozási segély ellátásban részesülőkre, és ezen belül azon személyekre, akik egyedülállóként részesültek az említett ellátásokban, valamint a fiatalok körére, és az eltartott gyermekek számára.

Az egyedülállók körét fiatalokként és nagyokként, valamint nemként elkülönítve vizsgáltam.

A fiatalok - nagyok elkülönítést azért tartottam lényegesnek, mivel a fiatalok köre, mint dolgozatomban előzőleg említettem igen „érzékeny” kör. Az ellátási jogosultság csak 2006-tól következett be, mely alapján már fiatalokként jogosulttá váltak a családtámogatási ellátásokra, saját gyermekükre tekintettel. Életkorukból adódóan viszont még esetlegesen ők maguk is tanulmányokat folytató, munkát vállalni nem tudó eltartott személyek.

A nemekénti elkülönítéssel vizsgálni kívántam, hogy abban az esetben, ha alapsokaságnak az egy megyében, családi pótlékban részesülők körét tekintjük, a családi pótlék és a gyermekgondozási segély milyen mértékben „elnőiesedett” ellátás, valamint hány százalékkal több egyedülálló nő részesül az ellátásokban, mint férfi (ez

betekintést nyújt arra is, hogy milyen arányban gondoskodik több gyermek eltartásáról egyedülállóként nő, mint férfi).

6.2. A kutatás elemzése

A családok támogatásáról szóló 1998. évi LXXXIV. törvény (a továbbiakban: Cst.) 4. § a) pontja szerint: „egyedülálló: az a személy, aki hajadon, nőtlen, özvegy, elvált, házastársától külön él és nincs élettársa”, valamint a hivatkozott jogszabály 12. § (3) bekezdése értelmében: „a családi pótlék összegének megállapítása szempontjából egyedülállónak kell tekinteni azt a szülőt, gyámot is, aki saját maga, illetve akinek a házastársa, élettársa:

- közoktatási intézmény tanulója, felsőoktatási intézmény első oklevelet szerző hallgatója és jövedelme nincs,
- vakok személyi járadékában vagy fogyatékosági támogatásban részesül,
- rokkantsági nyugdíjas, baleseti rokkantsági nyugdíjas, illetve rehabilitációs járadékban részesül, és nyugdíjának vagy járadékának összege nem haladja meg a rokkantsági csoportonként megállapított legkisebb rokkantsági nyugdíj összegét, illetve a rehabilitációs járadék legkisebb összegét, és egyéb jövedelme nincs,
- nyugellátásban, átmeneti járadékban részesül, feltéve, ha nyugdíjának, járadékának összege nem haladja meg az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegét, és egyéb jövedelme nincs,
- időskorúak járadékában, rendszeres szociális járadékban, rokkantsági járadékban, hadigondozási járadékban részesül, és egyéb jövedelme nincs, illetve az aktív korúak ellátására való jogosultságát megállapították,
- a reá irányadó öregségi nyugdíjkorhatárt betöltötte, és jövedelme nincs.”

Kutatásom, és az ezzel kapcsolatos adatgyűjtés során az egyedülállók köréből csak a Cst. 4 § a) pontjában szereplő egyedülállót vettem figyelembe: **hajadon, nőtlen, özvegy, elvált, házastársától külön él, és élettársa nincs**, mivel dolgozatomban ez az egyedülálló kör, aki a családi állapot szerint részesülhet magasabb összegű ellátásban, és nem a tanulmányok folytatása, vagy egészségi állapota, szociális körülményeire való tekintettel kap magasabb összegű családi pótlékot. (2. táblázat)

2. táblázat

Családi pótlék ellátásban részesülő férfiak és nők 2005-től 2009-ig Tolna megyében
Egyedülálló férfiak és nők, valamint a háztartásban élő gyermekek számának tekintetében

Családi pótlék ellátásban részesülők 2005-2009. - Összes ellátott - Tolna megye								
Megye	Gyermekszám			2005	2006	2007	2008	2009
Tolna	1	Férfi	Összes	4079	3778	3477	4541	4250
			Egyedülálló	866	811	692	681	632
		Nő	Összes	7751	8253	8912	11195	11606
			Egyedülálló	3408	3652	3867	4612	4690
	2	Férfi	Összes	2727	2497	2314	3474	3286
			Egyedülálló	201	176	166	192	199
		Nő	Összes	5319	5522	5626	6888	6979
			Egyedülálló	1551	1669	1742	2077	2139
	3 és több	Férfi	Összes	1057	985	904	1167	1106
			Egyedülálló	56	61	57	66	62
		Nő	Összes	2309	2420	2502	2813	2860
			Egyedülálló	663	748	785	843	837

A 2. táblázat alapján, arányszámítást követően megállapíthatjuk, hogy a Tolna megyében, családi pótlékban részesülők közül az egy gyermeket eltartó egyedülálló nők aránya a vizsgált években 40 % és 44,3 % között változott. Az eltartott gyermekek számának növekedésével ez az arány két gyermek eltartása esetében 29,2 % és 30,6 % között, három és több gyermek eltartása esetében, pedig 28,7 % és 31,4 % között mozgott. (3. táblázat)

3. táblázat

Családi pótlék ellátásban részesülők 2005-2009. - Egyedülállók aránya (%)
Tolna megye

Családi pótlék ellátásban részesülők 2005-2009. - Egyedülállók aránya (%)							
Megye	Gyermekszám		2005	2006	2007	2008	2009
Tolna	1	Férfi	21,2	21,5	19,9	15	14,9
		Nő	44	44,3	43,4	41,2	40,4
	2	Férfi	7,4	7	7,2	5,5	6,1
		Nő	29,2	30,2	31	30,2	30,6
	3 és több	Férfi	5,3	6,2	6,3	5,7	5,6
		Nő	28,7	30,9	31,4	30	29,3

Az eddigiekben vizsgált egyedülállók körét tovább szűkítve az egyedülállóság „típusa” szerint csak a nőtlen férfiakat és hajadon nőket figyelembe véve (azon személyek, akik nem éltek házastársi kapcsolatban gyermekük születésekor), célirányosan vizsgálva a 4. táblázatban szereplő adatokat, valamint az 5. táblázat szerinti arányokat kaptam.

A számadatokat és arányokat elemezve megállapítható, hogy az egy gyermeket eltartó szülők között a legmagasabb az arány, akik házasságon kívül tartanak el egyedülállóként gyermeket, és ez az arány az eltartott gyermekek számának növekedésével arányosan csökken.

Az éves adatokat figyelembe véve 2005-től 2009-ig a hajadon, gyermeket eltartó nők száma folyamatosan nőtt, de arányuk váltakozást mutat a családi pótlékban egyedülállóként részesülők körében.

A nőtlen férfiak száma egy gyermek eltartása esetében évről évre csökken, két gyermek eltartásakor 2007-ig csökkent, azt követően, pedig növekvő tendenciát mutat, a három és több gyermeket eltartó nőtlen, egyedülálló férfiak száma 2007-ben csökkenést mutatott, azt követően pedig 2008-ban növekedés tapasztalható, és 2009-ben a számadatok nem mutatnak változást. Arányuk ezzel összefüggésben az egyedülállóként családi pótlékban részesülők körében is ingadozást mutat.

4. táblázat

Családi pótlék ellátásban részesülő hajadonok, és nőtlenek 2005-től 2009-ig
Tolna megye

Családi pótlék ellátásban részesülők 2005-2009. - Nőtlenek/Hajadonok								
Megye	Gyermekszám			2005	2006	2007	2008	2009
Tolna	1	Férfi	Egyedülálló	866	811	692	681	632
			Nőtlen	764	673	539	507	455
		Nő	Egyedülálló	3408	3652	3867	4612	4690
			Hajadon	3006	3171	3324	3957	4052
	2	Férfi	Egyedülálló	201	176	166	192	199
			Nőtlen	167	142	122	135	147
		Nő	Egyedülálló	1551	1669	1742	2077	2139
			Hajadon	1334	1432	1497	1753	1825
	3 és több	Férfi	Egyedülálló	56	61	57	66	62
			Nőtlen	41	41	39	48	48
		Nő	Egyedülálló	663	748	785	843	837
			Hajadon	581	654	675	719	729

5. táblázat

Családi pótlék ellátásban részesülő hajadonok és nőtlenek 2005-2009.

Egyedülállók aránya (%)

Tolna megye

Családi pótlék ellátásban részesülők 2005-2009. - Nőtlenek/Hajadonok aránya (%)							
Megye	Gyermekszám		2005	2006	2007	2008	2009
Tolna	1	Férfi	88,2	83	77,9	74,4	72
		Nő	88,2	86,8	86	85,8	86,4
	2	Férfi	83,1	80,7	73,5	70,3	73,9
		Nő	86	85,8	85,9	84,4	85,3
	3 és több	Férfi	73,2	67,2	68,4	72,7	77,4
		Nő	87,6	87,4	86	85,3	87,1

A 2006. januárjától, a fiatalok szülők ellátási jogosultsággal rendelkeznek a családi pótlék és a GYES tekintetében. Kutatásom alapján nem az előzetes feltevés igazolódott. Nem mutatkozott szignifikáns emelkedő tendencia az igénylők számát tekintve. Az ellátásra való jogosultság nem jelentett további generáló tényezőt a fiataloként szülővé válás tekintetében.

2005-ben magasabb számú fiatal nő családi pótlék ellátásban részesülő volt, mint 2006-ban, csökkenő ellátásban részesülő számot mutat a jogszabályi változás ellenére.

A fiatal családi pótlékban részesülő férfiak esetében nem találtam egyedülállót a vizsgált időszakban.

A fiatal nők esetében is azt tapasztaltam, hogy alacsonyabb arányban részesültek egyedülállóként családi pótlékban, mint a már 18. életévüket betöltött egyedülállók.

A háztartásban nevelt gyermekek tekintetében a gyermekszám növekedésével a fiatal családi pótlékban részesülők száma minimálisra csökken.

Fiatal nők esetében 2005-ben és 2006-ban kettő, 2007-ben egy, 2008-ban három, 2009-ben már csak egy családi pótlék ellátásban részesülő nő volt, aki két gyermek után részesült ellátásban. Egyedülállóság tekintetében 2006-ban egy fiatal nő részesült csak két gyermek után családi pótlékban.

Három, és több gyermek eltartásával kapcsolatban fiatalok férfi és nő tekintetében sem volt családi pótlékot igénylő személy. (6. táblázat és 7. táblázat)

6. táblázat

Családi pótlék ellátásban részesülő fiatalok férfiak és nők 2005-től 2009-ig Tolna megyében
Egyedülálló férfiak és nők, valamint a háztartásban élő gyermekek számának tekintetében

Családi pótlék ellátásban részesülők 2005-2009. - Fiatalok ellátottak								
Megye	Gyermekszám			2005	2006	2007	2008	2009
Tolna	1	Férfi	Összes	3	4	2	2	2
			Egyedülálló	0	0	0	0	0
		Nő	Összes	31	23	20	21	21
			Egyedülálló	10	9	9	4	3
	2	Férfi	Összes	0	0	0	0	0
			Egyedülálló	0	0	0	0	0
		Nő	Összes	2	2	1	3	1
			Egyedülálló	0	1	0	0	0
	3 és több	Férfi	Összes	0	0	0	0	0
			Egyedülálló	0	0	0	0	0
		Nő	Összes	0	0	0	0	0
			Egyedülálló	0	0	0	0	0

7. táblázat

Családi pótlék ellátásban részesülők 2005-2009. – Egyedülálló fiatalok aránya (%)
Tolna megye

Családi pótlék ellátásban részesülők 2005-2009. - Egyedülálló fiatalok aránya (%)							
Megye	Gyermekszám	Nem	2005	2006	2007	2008	2009
Tolna	1	Férfi	0	0	0	0	0
		Nő	32,3	39,1	45	19	14,3
	2	Férfi	0	0	0	0	0
		Nő	0	50	0	0	0
	3 és több	Férfi	0	0	0	0	0
		Nő	0	0	0	0	0

A családtámogatási ellátásokon belül kutatásom kiterjedt még a GYES-ben részesülőkre, amit azért tartottam lényeges elemnek, mert vizsgálni szerettem volna tényszerűen, hogy mennyire úgynevezett „elnőiesedett” ellátás a GYES.

A köztudatban nyilvánvaló tényként történik annak kezelése, hogy a gyermeket szülő nő, ha „másra nem is”, de GYES-re jogosult. Kérdéses azonban az, hogy ez az ellátás mire elegendő. Mennyire elégíti ki a család anyagi terheinek csökkentését

gyermekvállalás esetén (főként, ha a gyermek házasságon kívül születik, és az anya egyedülállóként kell, hogy gondoskodjon a gyermekéről), és milyen úgymond társadalmi „megbecsülést” tükröz azon nők felé, akik munkaviszony, biztosítási jogviszony hiányában nem egy „magasabb presztízsű” ellátásban (terhességi-gyermekágyi segélyben, gyermekgondozási díjban) részesülnek.

A kötelező egészségbiztosítás ellátásairól szóló 1997. évi LXXXIII. törvény szerint munkaviszonyhoz, biztosítási jogviszonyhoz kötött a gyermekszületéssel kapcsolatban igénybe vehető, magasabb összegű ellátás, a terhességi-gyermekágyi segély (a továbbiakban: T-GYÁS) és a gyermekgondozási díj (a továbbiakban: GYED).

Adamik Mária „minőségi gyermekszületés” érdekében bevezetett ellátásként jellemzi az 1985-től munkaviszonyhoz, biztosítási jogviszonyhoz kötött gyermekgondozási díj bevezetését, mellyel a jobb státuszú nők gyermekvállalását ösztönözték.⁵⁴

Munka hiányában, és így társadalombiztosítás hiányában, a gyermek születését követően, annak a saját háztartásban történő nevelése esetén a nők gyermekük ellátása érdekében a GYES-t vehetik többnyire igénybe.

A GYES összegét tekintve a Cst. 26. § (1) és (2) bekezdése szerint: „függetlenül a gyermekszámtól - azonos az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegével, töredékhónap esetén egy naptári napra a havi összeg harmincad része jár, a gyermekgondozási segély havi összege ikergyermekek esetén - függetlenül a gyermekek számától - azonos az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 200%-ával”.

Azt szemléltetve, hogy a családtámogatási ellátásként a GYES, és társadalombiztosítási ellátásként a GYED, és T-GYÁS milyen „minőségi, mennyiségi különbséget” jelent, a GYES havi összegének, a T-GYÁS és a GYED naptári napi kereset százalékának és a GYED maximumának ismertetésével a 8. és 9. táblázatban mutatom be.

Az öregségi nyugdíj minimum összege, így a GYES összege 2008-tól változatlan (8. táblázat), ezzel szemben a „minőségi gyermeket” szülő nők között is privilegizált

⁵⁴ Adamik Mária: Milyen szegfűről beszélhetnénk itt? Ónody-Molnár Dóra riportja
in.: http://www.nol.hu/belfold/lap_20090307-20090307-24 Letöltés ideje: 2010.11.10.

helyzetben lévő, a GYED maximális összegét elérők esetében az ellátás havi összege 2006-tól 2010-ig folyamatosan növekedett (9. táblázat).

8. táblázat

A gyermekgondozási segély ellátás összege Ft. / hó
2006-2010.

	2006	2007	2008	2009	2010
GYES összege Ft. / hó	25 800	26 830	28 500	28 500	28 500
Ikergyermek után GYES összege Ft. / hó	51 600	53 660	57 000	57 000	57 000

9. táblázat

A terhességi - gyermekágyi segély, és a gyermekgondozási díj
naptári napi átlagkereset %-a,
a gyermekgondozási díj maximuma, Ft. / hó
2006-2010.

	2006	2007	2008	2009	2010
A terhességi – gyermekágyi segély naptári napi átlagkereset %-a	70 %	70 %	70%	70 %	70 %
A Gyermekgondozási díj naptári napi átlagkereset %-a	70 %	70 %	70 %	70 %	70 %
A gyermekgondozási díj maximuma Ft/hó	87 500	91 700	96 600	100 100	102 900

A Cst. 1. §-a szerint: „E törvény célja, hogy a családok **szociális biztonságának elősegítése**, a gyermeknevelés **anyagi terheinek csökkentése** érdekében meghatározza az állam által nyújtandó családtámogatási ellátások rendszerét, formáit, az ellátások jogosultsági feltételeit, valamint az ellátások megállapításával és folyósításával kapcsolatos legfontosabb hatásköri és eljárási szabályokat.” (Kiemelés H. J.)

Itt merül fel az a probléma, hogy a GYES a munkaviszonnyal, biztosítási jogviszonnyal nem rendelkező nők esetében már nem szociális biztonságot elősegítő, anyagi terhelést jelent, hanem magát az ellátást, megélhetési alapot.

A GYES, a családi pótlék és még a gyermekvédelmi törvény és szociális törvény által biztosított pénzbeni és természetbeni ellátások jelentik a család jövedelmének egy részét, illetve egészét, ha a szülő egyedülállóként tartja el gyermekét, gyermekeit.

Ha az előzőekben felsorolt ellátásokat (transzfereket) a piaci jövedelem hiánya miatt a család jövedelmének tekintjük, úgy megállapíthatjuk, hogy ezek halmozása sem eredményezi a szegénység kockázatának csökkenését.⁵⁵

A 10. és 11. táblázatok adatai alapján a GYES -ben részesülő férfiak és nők számát tekintve, a nemenkénti megoszlást vizsgálva megállapíthatjuk, hogy Tolna megyében, 2005-ben 6,7 %-ban , 2006-ban 6,4 %-ban, 2007-ben 5,2 %-ban, 2008-ban 5,2 %-ban, 2009-ben 5,8 %-ban részesült férfi GYES ellátásban.

2005-ben 93,3 %-ban, 2006-ban 93,6 %-ban, 2007-ben 94,8 %-ban, 2008-ban 94,8 %,-ban, 2009-ben 94,2 %-ban részesült nő GYES ellátásban.

10. táblázat

Gyermekgondozási segély ellátásban részesülő férfiak és nők 2005-től 2009-ig
Tolna megye

Gyermekgondozási segély ellátásban részesülők 2005-2009.						
		2005	2006	2007	2008	2009
Tolna megye	Összes ellátásban részesülő (fő)	4528	4616	4788	5756	5978
	Férfiak száma (fő)	301	298	251	301	345
	Férfiak aránya (%)	6,7	6,4	5,2	5,2	5,8
	Nők száma (fő)	4227	4318	4537	5455	5633
	Nők aránya (%)	93,3	93,6	94,8	94,8	94,2

⁵⁵ Havasi Éva: A transzferjövedelem szerepe a szegénység csökkentésében, in.: Esély 2005/4. 76.- 85. o.

11. táblázat

Gyermekgondozási segély ellátásban részesülő férfiak és nők 2005-től 2009-ig
Egyedülálló férfiak és nők, valamint a háztartásban élő gyermekek számának tekintetében
Tolna megye

Gyermekgondozási segély ellátásban részesülők 2005-2009. Összes ellátott								
Megye	Gyermekszám			2005	2006	2007	2008	2009
Tolna	1	Férfi	Összes	301	298	251	301	345
			Egyedülálló	34	44	43	40	52
		Nő	Összes	4227	4318	4537	5455	5633
			Egyedülálló	954	1035	1158	1321	1329
	2	Férfi	Összes	5	2	10	9	6
			Egyedülálló	0	0	1	2	0
		Nő	Összes	243	266	219	254	263
			Egyedülálló	52	72	52	75	61
	3 és több	Férfi	Összes	0	0	1	0	0
			Egyedülálló	0	0	1	0	0
		Nő	Összes	0	2	1	0	1
			Egyedülálló	0	1	0	0	1

Az ellátás éves vizsgálatát tekintve magasabb arányú növekedést tapasztalhatunk a 2008-as évben, mint az előző, és az azt követő évek során. (10. táblázat) 2006-ban 88 fővel növekedett a GYES-ben részesülők száma, 2007-ben 172 fővel, 2008-ban 968 fővel, 2009-ben 222 fővel.

Mivel a GYES jogosultsági feltételei nem változtak 2008-ban, ezért megpróbáltam az előző évi jogszabályváltozásokat elemezni, ami a szignifikáns igénylő szám változást okozhatta. Véleményem szerint a 2006.01.01-től hatályos jogszabályváltozás eredményezte ezt az emelkedést, mivel a Cst. 21. §-a szerint: „a gyermekgondozási segélyben részesülő személy – ide nem értve a nagyszülőt – keresőtevékenységet a gyermek egyéves koráig nem folytathat, kivéve a kiskorú szülő gyermekének gyámját, **a gyermek egyéves kora után időkorlátozás nélkül folytathat**”. (Kiemelés H. J.)

A 2006-ban hatályba lépett jogszabály alapján a munkaviszonnyal, biztosítási jogviszonnyal rendelkezők szereztek jogosultságot a GYES-re kereső tevékenységük folytatása mellett. Így a gyermek egy éves korát követően akár a gyermekgondozási díj megszüntetésével és újbóli munkába állással magasabb jövedelemre tehetnek szert.

Az, hogy miért egy év elteltével jelentkezett nagyobb számban a GYES-t igénylők körében ez a bővülés, azzal magyarázható, hogy a gyermeket vállalni szándékozók úgymond „lekövetve” a jogszabály által nyújtott lehetőségeket, ha a kilenc hónapig tartó várandósságot és a társadalombiztosítás által nyújtott szülési szabadság idejére járó T-GYÁS 168 napi időtartamát figyelembe vesszük, akkor 2007-et a „megvalósítás évének”, 2008-at a „megvalósulás évének” nevezhetjük a gyermekvállalás tekintetében.

Az egyedülállók arányát tekintve az évenkénti emelkedő, illetve csökkenő tendencia nem állapítható meg sem a férfiak, sem a nők esetében. Ingadozó arányt tapasztaltam mindkét nemre vonatkozóan. (12. táblázat)

12. táblázat

Gyermekgondozási segély ellátásban részesülők 2005-2009.

Egyedülállók aránya (%)

Tolna megye

Gyermekgondozási segély ellátásban részesülők 2005-2009. Egyedülállók aránya (%)							
Megye	Gyermekszám		2005	2006	2007	2008	2009
Tolna	1	Férfi	11,3	14,8	17,1	13,3	15,1
		Nő	22,6	24	25,5	24,2	23,6
	2	Férfi	0	0	10	22,2	0
		Nő	21,4	27,1	23,7	29,5	23,2
	3 és több	Férfi	0	0	100	0	0
		Nő	0	50	0	0	100

A nőtlen férfiakat és hajadon nőket vizsgálva azt tapasztaltam, hogy számuk emelkedő tendenciát, viszont az arányuk az általam egyedülállóként vizsgált körön belül a férfiak és nők esetében is váltakozó százalékos megoszlást mutat. (13. táblázat és 14. táblázat)

13. táblázat

Gyermekgondozási segély ellátásban részesülő hajadonok és nőtlenek 2005-2009.

Egyedülállók száma

Tolna megye

Gyermekgondozási segély ellátásban részesülők 2005-2009. Hajadonok / Nőtlenek								
Megye	Gyermekszám			2005	2006	2007	2008	2009
Tolna	1	Férfi	Egyedülálló	34	44	43	40	52
			Nőtlen	20	24	24	23	34
		Nő	Egyedülálló	954	1035	1158	1321	1329
			Hajadon	882	940	1053	1187	1220
	2	Férfi	Egyedülálló	0	0	1	2	0
			Nőtlen	0	0	0	1	0
		Nő	Egyedülálló	52	72	52	75	61
			Hajadon	47	67	50	68	58
	3 és több	Férfi	Egyedülálló	0	0	0	0	0
			Nőtlen	0	0	0	0	0
		Nő	Egyedülálló	0	1	0	0	1
			Hajadon	0	1	0	0	1

14. táblázat

Gyermekgondozási segély ellátásban részesülő hajadonok és nőtlenek 2005-2009.

Egyedülállók aránya (%)

Tolna megye

Gyermekgondozási segély ellátásban részesülők 2005-2009. Nőtlenek/Hajadonok aránya (%)								
Megye	Gyermekszám		2005	2006	2007	2008	2009	
Tolna	1	Férfi	58,8	54,5	55,8	57,5	65,4	
		Nő	92,5	90,8	90,9	89,9	91,8	
	2	Férfi	0	0	0	50	0	
		Nő	90,4	93,1	96,2	90,7	95,1	
	3 és több	Férfi	0	0	0	0	0	
		Nő	0	100	0	0	100	

A fiatalkorú GYES-ben részesülők száma (a családi pótlékhoz hasonlóan) az előzetes „várakozásaimmal” szemben nem mutatott emelkedést a számszerű tények alapján. A fiatalkorú igénylők számát és arányát tekintve is váltakozó adatok jelentkeztek.

GYES-ben fiatalokú férfiként egy fő részesült ellátásban (nem egyedülálló) 2006-ban, azt megelőzően, és azt követően nem találtam erre vonatkozó számadatot. (15. táblázat és 16. táblázat)

15. táblázat

Gyermekgondozási segély ellátásban részesülő fiatalokú férfiak és nők 2005- 2009
Egyedülálló férfiak és nők, valamint a háztartásban élő gyermekek számának tekintetében
Tolna megye

Gyermekgondozási segély ellátásban részesülők 2005-2009. Fiatalokúak								
Megye	Gyermekszám			2005	2006	2007	2008	2009
Tolna	1	Férfi	Összes	0	1	0	0	0
			Egyedülálló	0	0	0	0	0
		Nő	Összes	35	26	19	22	20
			Egyedülálló	8	9	7	3	1
	2	Férfi	Összes	0	0	0	0	0
			Egyedülálló	0	0	0	0	0
		Nő	Összes	0	1	0	0	0
			Egyedülálló	0	0	0	0	0
	3 és több	Férfi	Összes	0	0	0	0	0
			Egyedülálló	0	0	0	0	0
		Nő	Összes	0	0	0	0	0
			Egyedülálló	0	0	0	0	0

16. táblázat

Gyermekgondozási segély ellátásban részesülők 2005-2009.
Egyedülálló fiatalokúak aránya (%)
Tolna megye

Gyermekgondozási segély ellátásban részesülők 2005-2009. Egyedülálló fiatalokúak aránya (%)							
Megye	Gyermekszám		2005	2006	2007	2008	2009
Tolna	1	Férfi	0	0	0	0	0
		Nő	22,9	34,6	36,8	13,6	5
	2	Férfi	0	0	0	0	0
		Nő	0	0	0	0	0
	3 és több	Férfi	0	0	0	0	0
		Nő	0	0	0	0	0

6.3. A szociális munka és házasságon kívül szülések kapcsolata

Szociális munkásként nem elegendő meglátásom szerint a házasságon kívül gyermeket szült anyákat kizárólag abban segíteni, hogy az őket a törvény által megillető ellátásokhoz „hozzá jussanak”. Nem korlátozódhat a segítő tevékenység a családtámogatási, gyermekvédelmi, és a szociális ellátások közvetítésére.

A pénzbeli ellátásokon túl a jogi lehetőségek és szabályozások ismerete is szükségesek ezen anyák számára (már a gyermek születését megelőzően is).

A családi funkciók sérüléséből adódó pszichés és szocializációs deficitek miatt fokozottabb odafigyelést igényelnek a szociális munkás részéről ezen anyák és gyermekeik a tekintetben, hogy a családban nevelkedő gyermek a lehető legkisebb mértékben sérüljön, szenvedjen hiányt társas kapcsolataiban, az egészséges személyiség fejlődés, és társadalmi beilleszkedés érdekében.

A szociális segítő közvetítő szerepe, nem csak az anya és gyermeke részéről a társadalom felé történő jelzésben kell, hogy fennálljon. A társadalmi normák, elvárások közvetítése is ugyanilyen fontos a család felé annak érdekében, hogy nem megalkuvó, de minél zökkenő mentesebb legyen a makró környezetbe történő beilleszkedés.

Ezen egyszülős családok esetében még inkább egységként, a gyermeket és az anyát szorosan egymáshoz tartozóként kell kezelni. A gyermek problémája az anya problémája is, és ez fordítva is igaz. Ha a gyermek akár testi, vagy lelki szükségleteinek kielégületlenségét tapasztaljuk az, az anya ilyen egyértelmű problémájára is utal.

7. Befejezés

A házasságon kívül született gyermekek a társadalmi megítélés változásával, az 1946-tól napjainkig tartó jogi szabályozásokon keresztül a törvénytelen, másodrendű státuszról a házasságon belül született gyermekek jogi helyzetével megegyező státuszba kerültek. A társadalmi elfogadás, befogadás volt véleményem szerint az az első lépés ezen gyermekek vonatkozásában, ami a jogi rendezést kikényszerítette.

A jogi szabályozással egyidejűleg jelentkező szükségletek kielégülését a szociálpolitika (családpolitika) többek között a családi pótlék és a GYES ellátásokkal biztosította.

Az előzetes feltételezéseim, mi szerint a házasságon kívül született gyermek társadalmi megítélése nagymértékben függ az anya társadalmi státuszától, és attól, hogy a későbbiekben az anya választ - e újabb együttélési formát, igazoltnak tartom. Az alacsony státuszú anyák (munkavisztonnyal, biztosítási jogvisztonnyal nem rendelkező nők) számára, ha a kutatásomban vizsgált ellátásokat tekintjük, csak egy minimálisan magasabb összegű családi pótlék és a „gyenge minőségű” GYES áll rendelkezésre. Ha ezek a nők továbbra is „beragadva” ebben az egyszülős családi formába maradnak, a magánszféra, a második kereső (férj, élettárs) védelme nélkül, szinte lehetetlen a társadalmi mobilitás esélye.

A házasságon kívül született gyermekek számának növekedése az 1980-as évektől tartó folyamat, a házasság együttélési forma „népszerűsége” csökken, a párok a lazább együttélési formákat részesítik előnybe, mely könnyebben felbontható, kevesebb jogi tortúrával jár (nincs bontóper). Az ilyen kötetlenebb együttélési formák elterjedésével együtt jár a házasságon kívül született gyermek apai jogállás betöltetlenségének gyakoribb előfordulása is.

A kutatás összegzéseként, szociálpolitikai vonzatban megállapíthatjuk, hogy a gyermeket vállaló (vállalni szándékozó) szülők részéről felmerülő szükségletekre adott állami válaszingtezkedések a családi pótlék és a GYES tekintetében részben ugyan, de megvalósulnak. A társadalombiztosítás hatálya alá nem tartozó szülők (elsősorban a nők) ily módon részesülnek támogatásban a gyermek eltartásában.

A GYES, úgy tűnik továbbra is a drága és elégtelen számú intézményi ellátást helyettesítő, a női munkaerő felesleget leplező ellátás.⁵⁶

A gyermeküket egyedülállóként nevelő szülők részére, köztük a házasságon kívül gyermeket szülő anyák részére is pozitív diszkriminációt gyakorolva a szükségletek jobb kielégítése érdekében magasabb összegű családi pótlék biztosított. Viszont ez a kedvezőbb ellátási összegben részesülés, ahogy Adamik Mária fogalmazza meg a magyar szociálpolitika nemek szerinti perspektívából történő elemző írásában: a „... nők vezette egyszülős családok családi pótlékában a néhány száz forint többlet volt hivatott a második keresőt helyettesíteni.”⁵⁷

A dolgozatom elkészítéséhez használt irodalmakból rálátást kaptam arra, hogy sem társadalmi, sem jogi, sem pedig szociálpolitikai tekintetben nem kezelhetjük külön a házasságon kívül született gyermeket, illetve az anyát. Nem vizsgálható, elemezhető, nem vonható le következtetés külön - külön az anyáról vagy a gyermekről. Az anya megítélése mérvadó a gyermek megítélésekor, és a gyermek státusza függ az anya státuszától.

Véleményem szerint a házasságon kívül gyermeket szült nők körében még inkább veszélyeztetett, kiszolgáltatott a fiatalkorúak köre. A fiatalkorú anyák jelenlegi helyzetének átfogó vizsgálatát szükségesnek tartom, mivel ezen anyák és gyermekeik, akiknek a megélhetésük, társadalmi mobilitásuk a legbizonytalanabb. Szükséges volna részükre olyan programot, lehetőséget biztosítani, amely jobb megélhetésüket, előre haladásukat biztosítja.

⁵⁶ Adamik Mária: A magyar szociálpolitika nemek szerinti perspektívából
in.: http://epa.oszk.hu/01700/01739/00007/eszmelet_EPA01739_22.item1128.htm 2.o.
Letöltés ideje: 2010.11.21.

⁵⁷ Adamik Mária: A magyar szociálpolitika nemek szerinti perspektívából
in.: http://epa.oszk.hu/01700/01739/00007/eszmelet_EPA01739_22.item1128.htm 3.o.
Letöltés ideje: 2010.11.21.

8. Irodalomjegyzék

- 1) A családjog kézikönyve, I. kötet, Szerkesztő: Dr. Kőrös András, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 1997.
- 2) Adamik Mária: Család versus népesség, in.: Replika Társadalomtudományi Folyóirat, 2000. június, 40. szám
- 3) Andorka Rudolf: Bevezetés a szociológiába, Második javított és bővített kiadás Szerkesztette: Spéder Zsolt, Osiris Kiadó, Budapest, 2006.
- 4) Anthony Giddens: Szociológia, Osiris Kiadó, Budapest, 1995.
- 5) Dr. Bagdy Emőke: Családi szocializáció és személyiségzavarok, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2002.
- 6) Ferge Zsuzsa: Elszabaduló egyenlőtlenségek, Hilscher Rezső Szociálpolitikai Egyesület, Budapest, 2000.
- 7) Ferge Zsuzsa – Várnai Györgyi: Szociálpolitika ma és holnap, Kossuth Könyvkiadó, 1987.
- 8) Havasi Éva: A transzferjövedelem szerepe a szegénység csökkentésében, in.: Esély 2005/4. szám
- 9) Lakner Zoltán: A családpolitika rendszere, in.: Esély 2006/6. szám
- 10) Magyar állam - és jogtörténet, Szerkesztette: Csizmadia Andor, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1995.
- 11) Rákár Natália: Az újszülöttgyilkosságokkal kapcsolatos legfontosabb kérdések in.: Ne hagyjuk őket magukra! Megelőzhető az újszülöttgyilkosság, Szerkesztette: Herczog Mária, Család, Gyermek, Ifjúság Egyesület Budapest, 2001.
- 12) Tárkány Szücs Ernő: Magyar jogi népszokások, Gondolat Kiadó, Budapest, 1981.
- 13) Utsi Ágnes: Feláldozott kapcsolatok, A magyar szingli, MTA Politikai Tudományok Intézete, Budapest, 2004.
- 14) Varga István: Kíséret a törvénytelen gyermekek két világháború közötti helyzetének bemutatására Magyarországon, in.: kötő-jelek 2006, Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Társadalomtudományi Kar Szociológia Doktori Iskolájának Évkönyve, Budapest
- 15) Zombori Gyula : A szociálpolitika alapfogalmai Hilscher Rezső Szociálpolitikai Egyesület, Budapest, 1997.

- 16) Adamik Mária: A magyar szociálpolitika nemek szerinti perspektívából,
in.: http://epa.oszk.hu/01700/01739/00007/eszmelet_EPA01739_22.item1128.htm
Letöltés ideje: 2010.11.21.
- 17) Adamik Mária: Milyen szegfűről beszélhetnénk itt? Ónody-Molnár Dóra riportja
in.: http://www.nol.hu/belfold/lap_20090307-20090307-24
Letöltés ideje: 2010.11.10.
- 18) Boreczky Eleménné: Modernitás és család,
in.: http://www.okta.hu/print?akt_menu=3599
Letöltés ideje: 2010.01.28.
- 19) Kamarás Ferenc: Családalapítás és gyermekvállalás Európában Kérdések és kérdőjelek, in: <http://www.tarki.hu/adatbank-h/kutjel/pdf/a967.pdf>
Letöltés ideje: 2009.11.16.
- 20) Pongrácz Tiborné: Családpolitika – tények és vélemények,
in.: <http://www.demografia.hu/letoltes/kiadvanyok/Kutjelek/KJ73Ertekek.pdf>
Letöltés ideje: 2010.11.05.
- 21) Pongrácz Tiborné – S. Molnár Edit: A gyermekvállalási magatartás alakulása,
in.: <http://www.tarki.hu/adatbank-h/nok/szerepval/ponracz97.html>
Letöltés ideje: 2009.11.16.
- 22) S. Molnár Edit: Családi értékek –magatartások- demográfiai tendenciák,
in.: <http://www.c.3.hu/scripta/szazadveg/14/molnar76.htm>
Letöltés ideje: 2009.11.16.
- 23) Tóth Olga: Családformák és együttélési minták a mai magyar társadalomban,
in.: <http://www.tarki.hu/adatbank-h/kutjel/html/a597.html>
Letöltés ideje: 2010.08.18.

9. Jogszabályjegyzék

A Forradalmi Kormányzótanács VII. sz. rendelete (III: 25.) a házasságon kívül született gyermekek jogállásáról

1944. évi V. törvénycikk a családbafogadásról és a tartásról való gondoskodás előmozdítása tárgyában

1946. évi XXIX. törvény a házasságon kívül született gyermek jogállásáról

1952. évi IV. törvény a házasságról, a családról és a gyámságról

1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról

1997. évi LXXXIII. törvény a kötelező egészségbiztosítás ellátásairól

1998. évi LXXXIV. törvény a családok támogatásáról

2007. évi CLXXXIV. törvény a bejegyzett élettársi kapcsolatról